

24 unge. 12 forskellige
etniciteter. Muslimer,
ateister, kristne.
Overrabbiner Jair
Melchior inviterer
indenfor i Københavns
Synagoge for at tale om
jødisk tro, historie og
kultur. Formålet er at
nedbryde fordomme.
Danmark side 3

FOTO: EMIL NICOLAI HELMS

FOTO: MALENE ANTHONY SOMMERAND

Frø fra gamle grøntsags-
sorter er ikke bare nostalgi for
havenørder. De kan være kilde
til både fødevarerikkerhed,
frihed og fremtid, mener jysk
ildsjæl. Liv&Sjæl side 6

Socialdemokratiets skoleudspil presser især Venstre

politisk
analyse

Henrik
Hoffmann-Hansen
Politisk redaktør
hoffmann@k.dk

Hvor langt kan Socialdemokratiet rykke til venstre, før Venstre ikke kan forsvare sin regeringsdeltagelse under valgkampen? Spørgsmålet er forstærket efter et nyt skoleudspil til mange milliarder uden en plan for, hvor pengene skal komme fra

SOCIALDEMOKRATIET HAR SAT fuldt tryk på valgkampen, selvom folketingsvalget stadig ikke er udskrevet. I går præsenterede statsminister Mette Frederiksen (S), undervisningsminister Mattias Tesfaye (S), finansminister Nicolai Wammen (S) og Holbæks borgmester, Christina Krzyrosiak Hansen (S), et nyt folkeskoleudspil. Partiet vil gøre folkeskoler til "lilleskoler", så de mindste klasser højest skal have 14 elever eller deromkring. Måske var det dog en smule overflødigt at have i hvert fald finansministeren med, for partiet har endnu ikke fundet de fem milliarder kroner årligt, som det angiveligt vil koste at oprette 4000 ekstra skoleklasser med dertil hørende 4000 ekstra lærere. Ej heller er der finansiering til de yderligere seks milliarder kroner til at bygge nye klasselokaler og andre faciliteter. Det socialdemokratiske ministerhold lovede imidlertid på pressemødet på Pilegårdsskolen i Tårnby på

Amager, at man nok skal fortælle, hvor pengene skal komme fra, inden folketingsvalget formelt udskrives. Partierne til venstre for Socialdemokratiet og De Radikale havde lutter lovord tilovers for udspillet, og det samme havde formanden for Danmarks Lærerforening, Gordon Ørskov Madsen. De borgerlige partier kritiserede især, at Socialdemokratiet ikke anviser en finansiering, og Venstre lover senere at komme med sit eget folkeskoleudspil, der er finansieret "med det samme". Med skoleudspillet tager Socialdemokratiet endnu et stormskridt ind på den velfærdspolitiske arena, som dets egne analyser har vist, at vælgerne synes er blevet forsømt de seneste år. Man kan også sige, at partiet tager endnu et skridt til venstre i velfærdspolitikken.

FOR MANGE VÆLGERE udgør det næppe et stort problem, at udspillet foreløbig er ufinansieret. De er gennem flere år blevet vænnet til, at statskassen med et yndlingsudtryk fra Wammen er "bomstærk", og at det såkaldte økonomiske råderum vokser adskillige milliarder kroner hvert halve år, så mon ikke det alt sammen nok skal gå, tænker mange sikkert. Politisk er Socialdemokratiets venstresving imidlertid en alvorlig udfordring for de to andre partier i regeringen. Især driller det dem, at Socialdemokratiet hemmeligholder, hvordan pengene skal skaffes – enten fordi man endnu ikke ved det, eller fordi man gerne vil vente, til man har et sikrere billede af, hvor-

For hvert af den slags pressemøder vil Moderaterne og især Venstre få sværere ved at forsvare og forklare deres fortsatte deltagelse i midterregeringen.

dan valget ender. Er der udsigt til et klart rødt flertal, som en ny socialdemokratisk regering kan baseres på, eller bliver resultatet igen så grumset, at man må fortsætte med en midterregering? Hvert af de to udfald betyder en del for, hvordan man vil skaffe penge til de mange nye lærere og de mange nye klasser. I et rødt scenarie kan man sagtens forestille sig nye skatter og afgifter, der især vil ramme de mest velstillede. I det lilla midterscenarium bliver det en anden historie. Så skal der findes besparelser og måske bruges knap så mange penge på skolerne.

AT DEN MANGLENDE FINANSIERING er et problem, hænger også sammen med, at regeringen inden for få uger ventes at lægge sin økonomiske 10-årsplan frem.

Den vil fortælle om de store udgifter, der venter forude til blandt andet forsvar, klimasikring og ny infrastruktur. Det er ikke småpenge. Det er bare vanskeligt at forestille sig en sådan plan løsrivet fra idéen om permanent at bruge yderligere fem milliarder kroner på folkeskolen. En mulighed er, at Socialdemokratiet vil hæve egenbetalingen til privat-, fri- og efterskoler, som partiet tidligere har foreslået. Det vil gå stik imod de borgerlige partiers ønske, som i efteråret tværtimod foreslog at sænke forældrenes egenbetaling til de private skoler. Under alle omstændigheder vil en højere forældrebetaling dog langtfra være nok til at dække det socialdemokratiske udspil. PARTIET VIL FORMENTLIG fremlægge flere valgprogrammer de kommende uger, som også trækker social- og velfærdspolitisk til venstre, og for hvert af den slags pressemøder vil Moderaterne og især Venstre få sværere ved at forsvare og forklare deres fortsatte deltagelse i midterregeringen. Sandsynligvis vil de tre partier dog holde sammen, i hvert fald indtil valget udskrives, men om den derefter træder tilbage og fortsætter som et forretningsministerium, eller om den bliver siddende valgkampen igennem, er stadig uafklaret. ■

Danmark side 3
Leder side 9

Efter flere dødsfald på bosteder:
Formår samfundet at passe på de svageste?

En pædagogmedhjælper er blevet dømt for uagtsomt manddrab efter et tragisk dødsfald på et bosted i Kolding. Dødsfaldet står ikke alene, og alt for mange mennesker med handicap får ikke tilstrækkelig omsorg, mener lektor i socialret

Britta Søndergaard
soendergaard@k.dk

En 42-årig udviklingshæmmet mand blev i januar 2024 så svært forbrændt i et spabad på et bosted i Kolding, at han døde en uge senere. Den pædagogmedhjæl-

per, der hjalp manden ned i et 60 grader varmt spabad, blev i går idømt 20 dagbøder af 300 kroner for uagtsomt manddrab ved Retten i Kolding. Den tragiske sag er blot en af flere inden for de senere år, hvor mennesker med handicap er afgået ved døden, selvom samfundet skulle passe på dem. I november 2025 stak en hjerneskadet 26-årig kvinde af fra sit bosted på Fyn og druknede i en sø. I sommeren 2024 døde en 30-årig kvinde med Downs syndrom efter de ætsningsskader, hun havde fået på et privat bosted. Og i sidste uge døde en kvinde, der boede på et bosted, efter et fald fra Stevns Klint. Politiet betragter sagen som en ulykke. Lektor i socialret ved Aarhus Universitet Eva Naur kender til tre af sagerne og påpeger, hvad hun mener er et fælles træk: Nemlig at der ikke er blevet udvist den omsorg for mennesker med

handicap, som kunne have forhindret ulykkerne. "Jeg kender ikke sagen fra Stevns, men de øvrige sager omfatter mennesker, som var i samfundets varetægt på grund af deres handicap, og som enten er blevet overladt til sig selv eller til hjælpere, der ikke var klædt godt nok på til at beskytte dem, til trods for at borgerne ikke kunne tage vare på sig selv. Vi kan ikke forhindre alle ulykker, men risikoen øges, hvis sårbare personer overlades til sig selv, og det sker ofte som følge af nedskæring på personaledekningen," siger Eva Naur.

Toppen af isbjerget Hun påpeger, at der påhviler den enkelte medarbejder og kommunen et ansvar. "Dødsfaldene er toppen af et isbjerg. Under overfladen findes utallige borgere med handicap, der ikke bliver mødt med tilstrækkeligt op-

syn og omsorg. Vi hører tit politikerne tale om en forrået kultur blandt medarbejderne, men man kan også tale om en politisk forrælse, når der fokuseres mere på at begrænse udgifterne end på at passe på den enkelte borger," siger Eva Naur. Dertil kommer ifølge Eva Naur, at mange kommuner anvender private botilbud, der i nogle tilfælde er mere interesserede i økonomisk vinding end i at yde tilstrækkelig omsorg. Anni Sørensen, landsformand for Lev – Livet med Udviklingshandicap, betegner de tragiske dødsfald som frygtelige sager, der gør stort indtryk: "Det er dybt alarmerende, at mennesker ikke bliver passet på. Sagerne er meget forskellige, og jeg kender ikke detaljerne i hver enkelt sag. Der er kun tabere i forbindelse med disse tragedier, og det er meget vigtigt at finde ud af, om systemet har svigtet i hver enkelt sag."

Anni Sørensen mener, at ulykkerne kan være udtryk for en generelt faldende faglighed og henviser til Levs egne undersøgelser, der viser, at flere pårørende oplever faldende faglig kvalitet og mere utryghed på deres søns eller datters botilbud end tidligere. "Samtidig har et politisk flertal med åbne øjne besluttet, at det sociale tilsyn med bosteder skæres ned fra hvert år til hvert tredje år. Fra vores egne undersøgelser kan vi desuden se, at færre mennesker med uddannelse passer på de mest sårbare," siger hun. SF's handicapordfører, Charlotte Broman Mølbæk, understreger, at enhver dødsulykke er en for meget og leder til tanker om, at der ikke er styr på området.

fortsætter side 3

Denne side er redigeret af Jacob Poulsen

DET ER OM NATTEN MAN SER NORDLYS

OM SVGDOM, TRO OG UVENTEDE VELSIGNELSER

BIBELSKABETS FORLAG

★★★★★

"Bevægende uden at være sentimental. En bog fuld af håb og trøst."

KRISTELIGT DAGBLAD

Daniel Øhrstrøm om livstruende sygdom, tro og uventede velsignelser

Det er om natten man ser nordlys er en inspirerende og livsnær bog, der kredser om mødet med døden, men også om fællesskab, næstekærlighed og en tro, der ikke forsvinder i mørket.

Dagens billede

▲ MENS VI HERHJEMME er ramt af vinterkulde, blomstrer de japanske kirsebærtræer i Taipei i Taiwan. Der vokser mange forskellige sorter

af kirsebærtræer over hele Taiwan, og de blomstrer fra januar til april. Et af de populære udsigtssteder ved blomstring

er Yangmingshan Nationalpark i Taipei, hvor billedet her er taget.

FOTO: RITCHIE B. TONGO/EPA/RITZAU SCANPIX

nyhedsprofilen | Michael Sonniks, naturvejleder

Januar var den koldeste måned i otte år: Nogle dyr kommer styrket ud af kulden

Den første måned i 2026 har været usædvanlig kold. For naturen fører frostvejret flere gode ting med sig

Frederik Schiøtt Mortensen

f.mortensen@k.dk

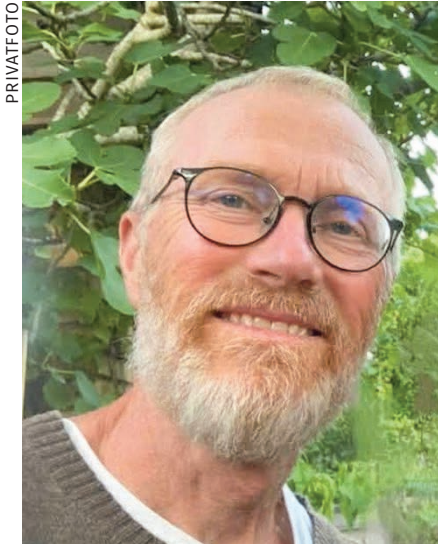
Bevæger man sig ud i disse dage, er der god chance for, at man støder på frozne søer, spredte snedynger og en isnende vind, der går gennem marv og ben.

Januar blev den koldeste måned i otte år, og februar er indtil videre fortsat i samme kolde spor. Selvom kulden skaber øget risiko for røde næser og stivfrosne fingre, er intet dog så galt, at det ikke er godt for noget andet.

Michael Sonniks, der er naturvejleder i Gribskov Kommune, fortæller, at langvarige kuldeperioder kan hjælpe med at skabe endorfiner i hjernen, øge sandsynligheden for at se nye fuglearter og styrke dyrebestanden.

● **Hvad sker der med naturen og vilde dyr, nu hvor der i en længere periode har været streng frost?**

En frostperiode som den, vi ser nu, har det med at rydde op i de svagere individer, som kan have svært ved at finde mad og ly. Fra en generel biologisk vinkel kan det også styrke naturen, fordi kulden kan være med til at rydde ud i

■ Michael Sonniks

Født i 1961.

Naturvejleder i Gribskov Kommune.

Bor i Gribskov Kommune.

Er gift og har fem sammenbragte børn.

dårlige gener. Derfor er der faktisk bestande af dyr og fugle, som kommer styrket ud af det. Der kan være helt op til 80 procent af blåmejse- eller musvitbestanden, der omkommer, men bestanden kommer hurtigt på fode igen med en bedre genpulje.

Man kan også kigge på træerne. De fleste træer har brug for en hvileperiode i vinteren, og rødgranen er et eksempel på et træ, der trives bedst, når den gennemsnitlige vintertemperatur holder sig under frysepunktet, hvilket den jo sjældent gør i Danmark.

● **Kan vedvarende hård frost være med til at holde skadedyr nede?**

Alle haveejere og landmænd kender det med, at utøj og parasitter spiser af afgrøderne. Mange af de parasitter går i dvale her om vinteren, og der vil være ret mange af dem, som dør i løbet af vinteren.

Har man kål i sin have, er man typisk ikke særlig glad for kålsommerfuglen, fordi dens larver spiser af kålen. Kålsommerfuglen overvintrer som puppe, og nogle af de pupper vil dø i frostvejret. Så til sommer vil der være flere kålplanter, der overlever, fordi der er færre kålorme.

Dræbersnegle kan til gengæld godt klare frostvejr, så dem skal man ikke forvente færre af til sommer.

● **Hvilke aktiviteter vil du anbefale, at man laver, når det er frostvejr?**

Jeg er naturvejleder og arbejder meget med børn. Lige for tiden laver vi vinterbadning og saunagus ude på Kattegatkysten. Børnene får en kolossal oplevelse med naturens ekstremer.

De oplever det iskolde vand og den varme sauna med 80-90 graders varme, og de modsætninger gør et stort indtryk. Det giver et mentalt boost og frigiver en masse endorfiner, fordi kroppen får nogle chok af det kolde vand. Min kollega og jeg har udbudt det i en årrække, og folk kommer igen og igen.

● **Hvad kan du godt lide at lave, når det er så koldt, som det er lige nu?**

Lige i dag, hvor der er høj, blå himmel, kan jeg godt lide at gå en tur i solskinnet. Det kan jeg blive helt høj af. Jeg går og kigger på de fugle, der om sommeren er langt oppe nordpå, men så om vinteren kommer herved og holder vinterkvarter i Danmark.

Hjemme i min have kan jeg både se silkehaler og sjaggere, som er fugle, der normalt holder til i det nordlige Skandinavien. Ude på markerne kan man også se flere polar-arter som blisgås og sædgås – de kommer hertil helt oppe fra tundraen.

● **Hvorfor synes du, at det er spændende at betragte fuglene?**

Det er, fordi jeg er lidt nørdet. Jeg synes, de er flotte og smukke, og det giver mig en følelse af samhørighed med naturen, når jeg betragter dem.

Færre kan læse blindeskrift. Men ny teknologi kan ikke erstatte punktsproget

Over hele verden falder andelen af blinde og svagtseende, som kan læse punktskrift. 200 år efter Brailles opfindelse mangler der instruktører, der kan åbne døren til læsningens verden

Birthe Pedersen

bpedersen@k.dk

Da den 16-årige dreng Louis Braille i 1825 opfandt en skrifttype, som blinde kan læse med fingrene, var det en revolution, der åbnede læsningens døre for dem, der ikke kan læse med øjnene.

Viden og læring blev tilgængelig, og hele verden overtog punktskriften, hvor seks prikker i relief former i alt 64 tegn for bogstaver, tal og andre skrifttegn.

200 år senere er punktskriften i mange lande anerkendt som et universelt skriftsprog. Braille kan benyttes til matematik og nodepartiturer, og det er omsat til både kyrillisk og japansk. Det er også obligatorisk på emballage til farmaceutiske produkter, og alle serviceydelser, fra tallene på trykknapperne i en elevator til elektroniske hjælpemidler, skal ifølge et EU-direktiv være tilgængelige for alle. Også for braille-læsere.

De bliver dog færre og færre. I brailles hjemland anslår sammenlutningen af blinde i Frankrig, at 15 procent af de to millioner blinde og svagtseende i landet behersker punktskrift. Tallet skal dog tages med varsomhed, siger organisationens formand, Bruno Gendron, til dagbladet Le Monde. For ingen undersøgelse viser præcist, hvor stor udbredelsen af braille-læsere er.

I Storbritannien peger undersøgelser på 7 procent. Og også på det amerikanske kontinent tyder alt på, at braille er i tilbagegang.

En oplagt forklaring er, at punktsprog udkonkurreres af digitale redskaber og teknologi. For eksempel

kan en smartphone og forskellige computerprogrammer omdanne tale til skrift. Svagtseende kan forstørre skriften på berøringsskærme, og kunstig intelligens åbner stadig nye muligheder, ligesom udbredelsen af lydbøger gør det muligt at få adgang til litteratur og fagbøger uden at skulle vente på en braille-oversættelse.

Den nye teknologi kommer også braille-skriften til gode med nye digitale redskaber, for eksempel til at tage noter under en forelæsning. Og dertil kommer, at færre mennesker fødes blinde, men snarere udvikler blindhed eller svagt syn med alderen, når det måske bliver vanskeligere at tilegne sig punktsproget.

”Vi ser, at flere og flere udvikler blindhed eller svagt syn efter 60-årsalderen som følge af degenerative sygdomme, og de lærer sjældent punktskrift ud over det, som er nødvendigt for at læse, hvad der står på medicinemballager,” siger Bruno Gendron.

Samtidig melder blindeorganisationerne i både Europa og i USA og Canada om en udbredt mangel på kompetente instruktører. Og det er den væsentligste årsag til, at andelen af braille-læsere falder, lyder det fra Dansk Blindesamfund.

”Det er blevet vanskeligere at finde lærere, der kan undervise i punktskrift, når man mister synet, fordi kompetencerne mangler lokalt. Hvis man ikke kan få undervisning i en rimelig afstand fra sin bopæl, bliver det meget kompliceret at lære braille,” siger Diana Stentoft, landsformand i Dansk Blindesamfund.

Hun peger på, at den nye teknologi ikke kan erstatte punktskriften:

”Den holdning findes, at teknologien gør det overflødigt at lære punktskrift, og derfor bruger man færre penge på at uddanne og videreuddanne lærerne. Ofte vil svagtseende og blinde have gavn af at benytte de teknologiske hjælpemidler sideløbende med punktskrift. Men blinde, der ikke kan læse, er mindre selvstændige. Vores håb er, at punktskrift breder sig i det offentlige rum, fordi det giver større muligheder for at klare sig på egen hånd.” ■

■ Dagens citat

”Nu ser det ud til, der godt kan være halvlange udsigter til, vi får forbindelse til fastlandet igen.

SAM CHRISTENSEN, NATURVEJLEDER, TIL DR. HAN ER FROSSET INDE ALENE PÅ ESKILSØ I ROSKILDE FJORD

■ Dagens fakta

31 procent af de personer, der var kilde eller blev omtalt i nyheder i danske medier i 2025, var kvinder.

KILDE: ROSKILDE UNIVERSITET

■ Dagens navn

Agathe, død cirka 250, afviste i Catania på Sicilien et frieri fra den lokale statholder med den begrundelse, at hun var kristen. Hun blev derefter fængslet og tortureret til døde: Hendes bryster blev skåret af, hun blev brændt med fakler og til sidst kastet på et leje af glødende kul og skarpe skår. 148 danske kvinder hedder Agathe.

■ Dagen historisk set

1881: Den britiske historiker Thomas Carlyle dør, 85 år. Han kritiserer liberalismen og hylder den stærke leder blandt andet med bogen ”Herodyrkelse og det heroiske i historien”.

1939: Frøken Klokken bliver sat i gang af telefonselskabet KTAS. Et automatisk tidssignal udsendes hvert 10. sekund over telefonnettet. Servicen ophører den 30. november 2021.

2003: Den amerikanske udenrigsminister Colin Powell fremlægger i FN's Sikkerhedsråd USA's beviser for, at Irak har masseødelæggelsesvåben, hvilket senere viser sig at være forkert.

■ Sol og måne

Solen står op i dag klokken 7.58 og går ned klokken 16.50. Dagens længde er – målt i hele minutter – tiltaget med 1 time og 57 minutter siden solhverv.

Alle klokkeslæt er i København og baseret på Københavns Universitets almanak. Det er årets 36. dag. Månen står op klokken 21.54 og går ned klokken 8.51. Månen er aftagende, nymåne den 17. februar. Ifølge Danmarks Meteorologiske Instituts klimanormal for 1991-2020 er månedens middeltemperatur 1,5 grader.

Vejret

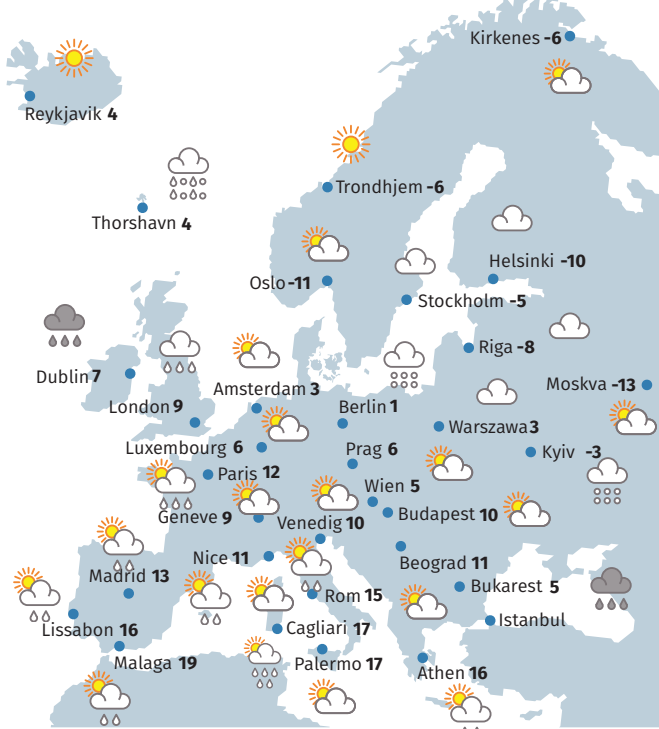

Vejret de næste fem dage

FREDAG	LØRDAG	SØNDAG	MANDAG	TIRSDAG
2	1	0	0	0

Fredag: Nedbør som sne, slud eller regn. Temperatur mellem 0 og 4 grader.
Lørdag: Stedvis lidt sne, slud eller regn. Temperatur mellem -1 og 3 grader.
Søndag: Skyet og tørt med lidt sol. Temperatur mellem -2 og 2 grader.
Mandag: Skyet med lidt sne hist og her. Temperatur mellem -2 og 2 grader.
Tirsdag: Skyet men dog tørt vejr. Temperatur mellem -2 og 2 grader.

Vejret i Europa i dag

Månedens nedbør indtil i går

Februar 2026
0,0 mm
Samlet nedbør i februar 2025
16,5 mm

Pollental i Danmark

	Birk	Bynke	El	Elm	Græs	Hassel	Alternaria	Cladosporium
København	UF	UF	UF	UF	UF	UF	UF	UF
Viborg	UF	UF	UF	UF	UF	UF	UF	UF

Isamatbejde med Astma-Allergi Danmark

UF = Udenfor sæson

Små klasser kan øge trivslen, men også gøre det sværere at finde venner

Er småt lig med godt?

Mens forskning bakker op om Socialdemokratiets forslag om ”lilleskolen”, kan klasser med kun 14 elever også have sine bagsider, påpeger forskere og tidligere ministre

Tobias Bundolo og Tine Maria Winther

bundolo@k.dk, winther@k.dk

I sin essens er idéen om et klasse-loft i indskolingen ret intuitiv: Færre elever i en klasse giver mindre larm og uro. Derfra er det statsminister Mette Frederiksens (S) håb, at mistrivslen vil dale, og færre børn vil blive hjemme fra skole.

I går præsenterede Socialdemokratiet således sit milliarddyre forslag om, at klasse-loftet i o. til 3. klasse skal sænkes fra 26 elever til bare 14. Men spørgsmålet er, om småt altid er godt.

Tidligere undervisningsminister fra Liberal Alliance, Merete Riisager, som er cand.mag. i pædagogik og i dag folketingskandidat for samme parti, mener i hvert fald, at det lave klasse-loft er et systemisk greb, der frarøver skolerne selvbestemmelsen og råderum.

”Det er klassisk Socialdemokratiet. I 2013 mente man, at svaret på alle bønner var en meget lang skoledag, og nu er det så 14 elever i klassen. Men skoler er forskellige. Der kan være de, der synes, det er rart med 14 elever i klassen, mens andre har brug for at gøre en ekstra indsats for elever, der ikke har knækket læsekoden, eller for at tiltrække og fastholde lærere,” siger Merete Riisager og tilføjer:

”Jeg ved godt, det er kedelige fakta, men vi har ikke særligt store skoleklasser i Danmark, og der er intet bevis for, at 14 elever er det rette antal. For eksempel kan det betyde noget for det sociale klima i klassen, hvis der ikke er nok kammerater at vælge imellem.”

I det seneste hele skoleår, fra 2024 til 2025, var der i gennemsnit 21 elever i hver klasse i folkeskolen, viser data fra Børne- og Undervisningsministeriet. I friskolerne og privatskolerne var der i snit 19,8 elever pr. klasse.

Forskningschef ved Forskningscenter for pædagogik og dannelse, Andreas Rasch-Christensen, vurderer, at udspillet er ambitiøst og forholder sig til ”de rigtige ting”. Men tager man den kritiske hat på, er der næppe forskning, som peger på, at 14 elever i lokalet skulle være et rigtigt antal.

”Det præcise antal elever kan man diskutere. Jeg ville hellere have en klasse på 20 elever og en læreruddannet underviser end en klasse med 14 elever og en ikke-læreruddannet. Men jeg tolker forslaget som, at man vil tage et ordentligt

▲ Undervisningsminister Mattias Tesfaye, statsminister Mette Frederiksen, finansminister Nicolai Wammen, samt borgmester i Holbæk og formand for KLS børne- og undervisningsudvalg, Christina Krzyrosiak Hansen, præsenterede i går udspillet ’Lilleskolen’ i Kastrup.

FOTO: SEBASTIAN ELIAS UTH/RITZAU SCANPIX

livtag med problemerne og derfor går ret radikalt til værks.”

Det er også derfor, at de organisationer, der taler lærere og forældres sag, har taget særdeles godt imod idéen. I Danmarks Lærerforening tror man således, at det mere overskuelige antal af elever vil skabe rum til den ”ro og fordybelse, der er så afgørende vigtig”, som formand Gordon Ørskov har sagt.

Traditionelt har spørgsmålet om klassens størrelse knyttet sig mindre til elevernes velbefindende end til deres indlæring og faglige formåen, fortæller Anne Brink Nandrup, forsker ved Vive – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. Børns trivsel har nemlig mange dimensioner, og ikke alle bliver lige påvirket af klassestørrelser. Men nogle gør, lader det til. Sidste år udgav forskeren en videnskabelig

artikel om effekten af klassestørrelser i indskolingen.

”Her dokumenterede vi en negativ effekt på trivslen ved at gå i en større klasse i indskolingen. Specifikt på det område, der har at gøre med fysisk og følelsesmæssigt ubehag. Men når vi snakker om elevernes trivsel, kan klassestørrelse ikke stå alene på nogen måde, for sådan noget som dynamikken i et klasseværelse er virkelig vigtigt,” siger hun.

Samtidig er det oplagt, at der findes en nedre grænse for antallet af klassekammerater, påpeger Anne Brink Nandrup. Man ved, at det er vigtigt, at børnene har nogen at spejle sig i, og blandt flere børn vil der alt andet lige være flere potentielle venner.

”Det er jo ikke alle, man kan med. Så sagt på en pæn måde skal man have et udvalg at vælge mellem,” siger hun.

I statsminister Mette Frederiksen (S) interview med Politiken i går lod det, at alle forældre til skolebørn er ”en form for eksperter på, hvad det vil sige at have børn som en del af vores samfund”. Og især klassens størrelse er noget, som mange forældre vil vurdere en classes kvalitet ud fra, fordi det ”simpelthen er så håndgribeligt”, siger Anne Brink Nandrup.

Socialdemokratiets udspil

Socialdemokratiet vil indføre klasse-loft på 14 elever fra 0. til 3.-klassestrin.

Klasse-loftet skal mindske skolevægning og mistrivsel.

Det vil kræve over 4000 ekstra lærere og kommer ifølge Socialdemokratiet til at koste fem milliarder kroner om året.

Desuden vil partiet afsætte seks milliarder kroner til løft af de fysiske rammer.

I et lidt ældre Vive-forskningsprojekt fra 2015 blev netop forældrene spurgt om, hvad den perfekte klassestørrelse var. Svaret lød på mellem 17 og 20 elever. Samtidig var det de adspurgte forældres opfattelse, at kvaliteten var ringere, hvis færre end 17 børn gik i klassen. ■

Leder side 9

... Efter flere dødsfald på bosteder: Formår samfundet at passe på de svageste?

fortsat fra forsiden

”Vi ved, at der er store udfordringer med at få tilstrækkeligt og uddannet personale på bosteder. En af løsningerne er en specialeplan, hvor der tages et nationalt ansvar for kvaliteten på bosteder, så det ikke er den enkelte kommunes økonomi, der bestemmer indsatsen. Der skal være objektive krav til personale og normering,” siger Charlotte Broman Mølbæk.

I Socialpædagogernes Landsforbund, der organiserer mange af de ansatte på bosteder, understreger formanden, Benny Andersen, at han ikke kender detaljerne i ulykkerne og derfor ikke kan kommentere dem. Men generelt har han tillid til, at sikkerheden på landets bosteder bliver taget meget alvorligt.

”Det er dybt tragiske sager, og vores tanker går til de pårørende. Vi har kontakt til mange socialpædagogiske arbejdspladser, og vores indtryk er, at sikkerheden bliver taget meget seriøst, og at der er stor fokus på kvalitet. Kan der alligevel ske ulykker? Ja. Det vigtige er, at omstændighederne omkring ulykkerne bliver analyseret, så vi kan lære af dem,” siger Benny Andersen.

Voldsomt og tragisk

Socialdemokratiets socialordfører, Camilla Fabricius, betegner det som voldsomt og tragisk, at en person med et handicap omkommer efter et ophold i et spabad, eller at en kvinde fra et bosted drukner i en sø. Men hun afviser, at ulykkerne er et udtryk for en politisk nedprioritering af handicapområdet.

”For Socialdemokratiet er det afgørende at sikre kvalificeret personale med den rette uddannelse, og at der er hænder nok. Derfor har regeringen tilført handicapområdet flere ressourcer,” siger Camilla Fabricius blandt andet med henvisning til, at der er oprettet en lånepulje til kommunerne på 1,3 milliarder kroner til at oprette flere bosteder. Camilla Fabricius henviser også til, at der indføres en socialpædagogisk linje på pædagogseminariet for at højne fagligheden. Kristeligt Dagblad har forsøgt at få et svar på kritikken fra Kommunernes Landsforening (KL). Det er ikke lykkedes. Men KL henviser til, at der er blevet tilført flere penge til det specialiserede socialområde de senere år. I 2024 beløb udgifterne til det specialiserede socialområde sig til 66,5 milliarder kroner mod 59,1 milliarder kroner i 2018. ■

”Vi ved, at der er store udfordringer med at få tilstrækkeligt og uddannet personale på bosteder.

CHARLOTTE BROMAN MØLBÆK (SF), HANDICAP-ORDFØRER

Unge til dialogmøde med overrabbiner: Hans holdninger var ikke så konservative eller uforståelige, som jeg troede

En gruppe unge fra udsatte boligområder i København mødte for første gang en jøde til et dialogmøde i Københavns Synagoge

Camilla Nielsen

cn Nielsen@k.dk

Fordomme trives i mørke, men kan forsvinde i mødet med den anden. Det er grundtanken bag 24 unge af 12 forskellige etniciteters besøg i Københavns Synagoge på en blæsende aften.

De har aldrig været i personlig kontakt med en jøde før. Selv er de unge muslimer, ateister eller kristne. Og så er de en del af Fordomsbryderne – et projekt i regi af foreningen Brobyggerne – Center for Dialogkaffe, hvis formål er at skabe større forståelse, forbindelse og tolerance mellem befolkningsgrupper.

Dialogmødet finder sted i en tid, hvor antisemitismen er stigende i Danmark, og hvor diskussioner om konflikten mellem Israel og Palæstina hurtigt bliver polariserede – i en sådan grad at Folketingets Præsidium besluttede, at skoleelever ikke måtte diskutere konflikten til årets skolevalg. Men på dialogmødet må de unge stille lige de spørgsmål, de vil.

Det er 20-årige Fatmanur Demir glad for. Hun er selv muslim og vokset op i Ishøj, hvor ”man er i sin egen boble”.

”Jeg har ikke fordomme om jøder som sådan, men jeg har fordomme om zionister. Så hvis han er zionist, vil jeg spørge ind til det, så vi kan få en forståelse for hinanden,” siger hun.

Gruppen af unge samler sig om Jair Melchior, der står foran læsepulten. Med store armbevægelser byder han velkommen og beder dem

▲ Jair Melchior, overrabbiner i Danmark, i Københavns Synagoge, hvor han talte med en gruppe unge om jødisk tro, historie og kultur. FOTO: EMIL NICOLAI HELMS

sætte sig. Da alle har fundet plads på bænkerækkerne, begynder overrabbineren at fortælle om jødedommens historie og om antisemitisme. Da det er tid til spørgsmål, ryger hænderne i vejret.

”Man lærer meget om kristendom og islam i skolen. Men hvordan adskiller jødedom sig?”, spørger en.

”Som muslim beder jeg fem gange om dagen. Bedder jøder?”, spørger en anden.

Jair Melchior fortæller, at jøder traditionelt set har tre faste bønner om dagen, og at der læses højt fra Toraen i synagogen.

Han tager Toraen fra læsepulten, og da han åbner den, rejser de unge sig op og læner sig ind over bænken for at få et bedre udsyn.

Da de unges nysgerrighed om den jødiske tro og kultur er blevet stillet, spørger de ind til konflikten mellem Israel og Palæstina.

”Kan man skelne mellem jødedom og zionisme?”, bliver der spurgt.

”Ja, man kan godt være jøde uden at være zionist. Men de fleste jøder har et forhold til Israel, og næsten alle danske jøder er zionister, fordi zionisme betyder, at jøder har ret til selvbestemmelse på lige fod med alle nationer,” siger overrabbineren.

”Jøder og palæstinensere plejede at leve i fred, men gør det ikke længere. Hvad skal til for at vende tilbage?”, spørger en anden.

”Jeg kunne godt lide, at han understregede, at Israel-Palæstina-konflikten er kompliceret.

FATMANUR DEMIR

”Det var heller ikke så simpelt før i tiden. Den største opgave, alle mennesker har, er at skabe et forhold til de fremmede i ens land. Her vil jeg søge den regel, der optræder flest gange i Toraen: ’Du skal elske fremmede, som du elsker dig selv’,” siger overrabbineren.

Gruppens yngste medlemmer, 15-årige Ada Josefsen og Hugo Seier Tjell, tager deres vinterjakker på, inden de skal ud i kulden.

”Hans holdninger til religion var slet ikke så konservative eller uforståelige, som jeg troede,” siger Ada Josefsen.

”Jeg spurgte ham om, hvorvidt jøder i Israel lever i frygt, og om der er mange, der skammer sig over det, der sker i Palæstina lige nu. Han svarede rigtig godt på den del, der handlede om frygt, men jeg synes ikke, han svarede helt så tydeligt på den anden del af spørgsmålet. Det virkede, som om han skyndte sig lidt videre,” siger Hugo Seier Tjell.

Fatmanur Demir er positiv efter mødet med overrabbineren.

”Jeg kunne godt lide, at han understregede, at Israel-Palæstina-konflikten er kompliceret. Han sagde, at han gik ind for en tostatsløsning. Jeg havde jo forventet noget mere konservativt, men da han sagde det med tostatsløsningen, havde jeg ikke behov for at spørge ham mere ind til zionisme. Han anerkendte både Israel og Palæstina, og jeg synes, han svarede meget ærligt,” siger hun og understreger, at han virker til at være ”en rigtig fin fyr”. ■

Forbindelser var Epsteins vigtigste valuta

Afsløringer om magtfulde menneskers forbindelser til den afdøde seksualforbryder Jeffrey Epstein får global bevågenhed. Men hvordan tjente han egentlig selv sine penge, og hvorfor var han sådan en magnet for kongelige, rige og kendte?

vi spørger
▶ vi svarer

Minna Skau skriver fra USA
skau@k.dk

● Efter offentliggørelsen af flere millioner dokumenter om den afdøde amerikanske finansmand og seksualforbryder Jeffrey Epstein har der igen været meget fokus på hans overgreb mod mindreårige piger, hans rige og indflydelsesrige venner, hans dyre boliger, fly og ekstravagante livsstil. Men hvor kom Epstein selv fra?

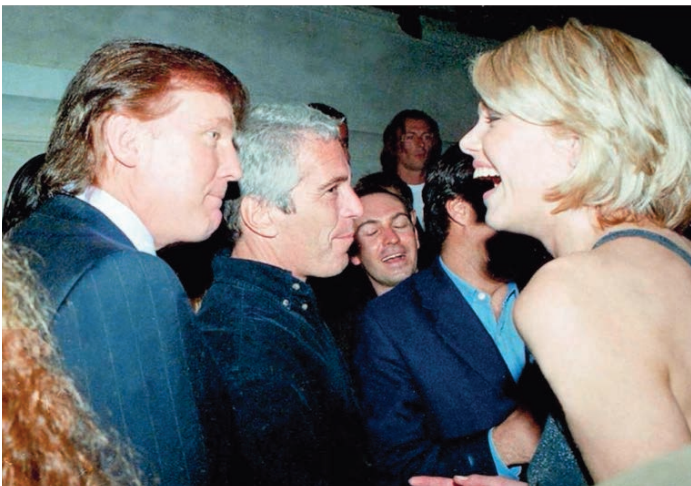
Jeffrey Epstein voksede op som søn af en kommunal gartner og en hjemmegående husmor i en lille indhegnet lomme af middelklasse i den vestlige udkant af et traditionelt arbejderkvarter nær New York Citys forlystelsespark Coney Island.

Han er ifølge mediet The Daily Beast af tidligere naboer blevet beskrevet som kvik, køn, fregnet, lidt buttet og lidt af en nørd. Han afsluttede gymnasiet før tid og blev efter uafsluttede studier på to universiteter i New York som 21-årig ansat som matematiklærer på elitegymnasiet Dalton i velhavervydelen Upper East Side.

Han lænede sig ifølge nogle kilder op ad en fyring, da faderen til en af hans elever tilbød ham et job i investeringsbanken Bear Stearns. Faderen var Alan Greenberg, dengang administrerende direktør i Bear Stearns.

De næste fem år arbejdede Epstein sig ifølge The New York Times hurtigt op til en millionløn for at rådgive velhavende kunder i at sno sig i det amerikanske skattesystem.

● Hvordan gik Epstein fra at være en vellønnet rådgiver til selv at være mange-millionær?

▲ Præsident Donald Trump, der her ses på et udateret foto fra Jeffrey Epsteins private samling, kendte Epstein, om end der ikke er fundet beviser for, at Trump deltog i nogle af den nu afdøde dømt seksualforbryders ulovlige aktiviteter.

▲ Et udateret foto af Jeffrey Epstein sammen med Ghislaine Maxwell, som har modtaget en fængselsstraf på 20 år for at have rekrutteret og manipuleret piger til at have sex med Epstein.

ALLE FOTOS: HANDOUT/AFP/RITZAU SCANPIX

▲ Et udateret fotografi viser den forhenværende amerikanske præsident Bill Clinton sammen med Jeffrey Epstein og Ghislaine Maxwell. Han er en af de mange indflydelsesrige politikere, der havde forbindelser til den nu afdøde Epstein.

Ifølge The New York Times var der flere kontroverser med beskyldninger om insiderhandel og misbrug af virksomhedens penge til private formål. Men hver gang blev han reddet af chefen, og da det i 1981 ikke gik længere, byggede han videre på sine indflydelsesrige kontakter i sit eget firma.

Finansmagasinet Forbes har beskrevet, hvordan det siden blev to amerikanske milliardærer – Leon Black fra investeringsvirksomheden Apollo Global Management og Les Wexner, der blandt andet står bag undertøjskæden Victoria's Secret – der blev Epsteins dominerende og i perioder eneste kunder. De to skal tilsammen have stået for hele 75 procent af Epsteins indkomst.

Ifølge Forbes betalte Wexner i perioden 1991-2007 Epstein formentlig næsten 1,5 milliard kroner, og i 2012-2017 betalte Leon Black mere end 1,1 milliard kroner for investerings-, ejendoms- og skatterådgivning.

Gennem årene har der også været andre kunder. Men alle kilder peger på én sidste afgørende faktor for, at Epstein ved sin død i august 2019 vurderes at have været god for et sted mellem 3,5 og 4 milliarder kroner:

Efter at han i 1998 flyttede sin virksomhed til den caribiske ø Little St. James, slap han med bare 4 procent i skat.

● I hvor høj grad kom Epsteins formue fra hans formodede pædofilering, hvor han ved sin død var tiltalt for at have solgt mindreårige til sex?

Der er til dato ingen offentligt kendte, sikre beviser for, at Epstein direkte tjente penge på at sælge seksuelle ydelser leveret af unge piger. Det har måske snarere været en af hans metoder til at få adgang, indflydelse og modtjenester.

Omvendt er det kendt, at Epstein selv har betalt betydelige summer til velgørenhed og til USA's førende universiteter, ligesom han har været generøs med at betale rejser, fester og indkvartering for sine venner. Der er også indikationer af, at han har hjulpet britiske Sarah Ferguson, tidligere prins Andrews ekskone, med huslejen og har finansieret en dyr uddannelse til den tidligere britiske minister Peter Mandelsons kæreste.

● Hvordan blev han så godt forbundet også uden for finansverdenen og sin egen kundekreds?

Flere har beskrevet Epsteins karisma og især hans forbindelser og indflydelse som hans vigtigste og mest dyrebare valuta. Og med tiden er netværket vokset fra de store kunders venner og deres venners venner og videre ud i akademiske, politiske og kunstneriske kredse.

Forbindelsen til tidligere præsident Bill Clinton skal for eksempel være blevet etableret, da Epstein havde givet penge til Clintons valgkamp, og forbindelsen til kunstneren Andy Warhol skal være begyndt som konsekvens af Epsteins bestyrelsespost i en kunstforening i New York.

The New York Times skriver, at Epstein havde "en veludviklet sans for, hvilke af sine velgøre

han kunne snylte på og efterlade vrede og forrædt, og hvem det var værd at fetere som kilder til yderligere forbindelser og prestige på den lange bane".

Avisen beskriver også, at Epstein bevidst gjorde sine storkunder "bange for, at deres økonomi var helt kaotisk, og at deres rådgivere – deriblandt deres familiemedlemmer – var enten udelagte eller udnyttede dem, og at kun én person var klog nok til at redde dem".

● Hvad er forklaringen på, at Epstein fungerede som en magnet på så mange magtfulde mennesker i og uden for USA?

Forfatter Barry Levine, der i 2020 skrev en bog om Epstein og hans medsammensvorne Ghislaine Maxwell, har beskrevet Jeffrey Epstein som en "menneskesamler".

"Han havde en særlig karisma, som gjorde, at folk blev draget til ham. Han udnyttede den information, han samlede sammen, til i sidste ende at vinde tjenester, penge eller i den mest dystre ende af spektret til en form for afpresning," har Barry Levine sagt til britiske BBC.

Ifølge forfatteren er det ikke sikkert, at alle Epsteins bekendtskaber har været bevidste om hans seksualforbrydelser. Nogle af dem kan også have været så imponerede over hans indflydelsesrige venner, at de så igennem fingre med det.

"Folk har det med at glemme ting. Han var så ekstremt godt forbundet i magteltiten, at mange nok bare affejede dommen mod ham," siger

Barry Levine om de venner, der kom til eller hang på, efter at Epstein i 2008 var blevet dømt for rufferi.

Nogle af de nyligt offentliggjorte e-mails tyder på, at Epstein har haft et særligt nært venskab med Sarah Ferguson, der på et tidspunkt blandt andet skriver, at han er "den bror, jeg altid har ønsket mig".

Efter at tidligere prins Andrews ekskone i 2011 ikke har hørt fra Epstein i længere tid, skriver hun ifølge BBC til ham, at det er gået op for hende, at han "kun var venner med mig for at få adgang til Andrew".

● Har Epstein selv sagt noget om sit forhold til alle de kendte venner?

Erhvervscommentator James B. Stewart fra The New York Times beskrev efter Epsteins død i august 2019 et besøg i Epsteins luksurvilla i New York nøjagtig et år forinden. Stewart ville have baggrundsoplysninger om Elon Musk og hans elbilvirksomhed Tesla, men Epstein talte mere om sine rige og berømte venner.

"I løbet af vores samtale lagde Jeffrey Epstein ikke skjul på sin egen skandaløse fortid [...], og han medgav, at han var en paria i det pæne selskab. Men han virkede ikke til at angre. Han sagde, at selve hans rygte var det, der gjorde, at så mange ville betro sig til ham. Han sagde, at alle har hemmeligheder, men at de blegnede ved siden af hans egne. Så han hævdede, at folk betroede sig til ham uden at føle sig forkerte eller flove". ■

Øjenvidner beretter om tortur mod iranske kvinder

Kvindelige iranske demonstranter

bliver ifølge øjenvidneberetninger udsat for systematiske overgreb

Allan Sørensen
Korrespondent i Mellemøsten

allan@k.dk

"Først voldtager vi dig, så dræber vi dig".

Ordene stammer fra et iransk øjenvidne, der over for det tyske dagblad Die Welt beskriver de iranske myndigheders behandling af kvindelige demonstranter i forbindelse med de seneste ugers demonstrationer i flere iranske byer.

Ifølge øjenvidnet blev både sårede og uskadede iranske kvinder stablet oven på hinanden i et køretøj af medlemmer af det iranske regimes basijmilit. De blev truet med voldtægt og henrettelse, inden de blev kørt væk. Ingen har set dem siden.

Den tysk-iranske journalist Michel Abdollahi beretter på Instagram om omfattende overgreb mod kvindelige demonstranter i kolvandet på demonstrationerne mod det iranske regime, der begyndte den 28. december.

Kvindelige demonstranter bliver ifølge de vidner, som Michel Abdollahi har talt med, angiveligt udsat for en særlig sadistisk form for tortur.

"Kvinder bliver voldtaget, får deres livmoder fjernet, deres hovedbund

og hår skalperet og deres kroppe brændt med cigaretter. Inden de dræber kvinderne, voldtager de dem. Det er for at indgyde maksimal frygt, så kvinder ikke går på gaden [for at demonstrere]," siger Michel Abdollahi, der understreger, at beretningerne er ubehagelige at høre, men nødvendige at få ud til en bredere offentlighed. Han forklarer, at grunden til, at mange savnede kvindelige demonstranter ikke er blevet fundet endnu eller udleveret til familier, er, at regimet skjuler eller brænder kvindernes lig. Ifølge Michel Abdollahi er regimets rationale, at man ønsker at skjule sine egne overgreb.

Forskellige menneskerettighedsorganisationer som Iran Human Rights og HRANA estimerer det samlede dødstal i forbindelse med demonstrationerne til at ligge mellem 30.000 og 40.000.

Det forlyder fra forskellige anonyme kilder, at det iranske regime henretter fanger og henter sårede demonstranter på hospitaler og klinikker.

Siden den 8. januar har det iranske regime dog spærret for adgang til internettet, og i ugevis har der også været lukket for almindelige telefonlinjer i mange af landets byer. Det betyder, at det er vanskeligt at indsamle vidneberetninger. Ifølge Die Welt og Michel Abdollahi stammer beskrivelserne af regimets angivelige overgreb på kvindelige demonstranter fra en række forskellige kilder.

Mahmood Amiry Moghaddam, der er direktør for menneskerettigheds-

organisationen Iran Human Rights, bekræfter over for Kristeligt Dagblad, at hans organisation også har hørt de samme beskrivelser, men at man grundet omstændighederne ikke har været i stand til at verificere deres ægthed.

"Men den slags overgreb har fundet sted før, og derfor er det absolut muligt, at det sker igen," siger Mahmood Amiry Moghaddam.

Et af de billeder, der på kort tid er blevet en slags symbol på kampen mod det iranske regime, er af en iransk kvinde, der tænder en cigaret på flammen fra et brændende billede af Irans åndelige leder, ayatollah Ali Khamenei. Siden offentliggørelsen af dette billede har mange kvindelige iranske demonstranter, også uden for Iran, ladet sig fotografere i samme positur.

I løbet af fredag er der planlagt handlinger mellem repræsentanter fra USA og Iran med Tyrkiet, Saudi-Arabien og Qatar som mæglere i forsøg på at nå en aftale, der kan afværge et amerikansk angreb på Iran.

USA's præsident, Donald Trump, skrev den 2. januar, at han vil komme de iranske demonstranter til undsætning, hvis regimet bruger vold mod demonstranterne.

Siden Donald Trumps udtalelse er oppositionsmediet Iran International begyndt at bruge udtrykket "den største massakre i Irans moderne historie" om regimets behandling af demonstranterne. ■

kort nyt

Kriseram WHO beder om milliarder

KØBENHAVN/GENÈVE Verdenssundhedsorganisationen WHO beder om verdener om hjælp på 6,32 milliarder kroner, så organisationen kan gøre noget ved de 36 største kriser på kloden. Det er steder som i Gaza, Sudan, Haiti og Afghanistan. WHO er ramt af nedskæringer fra nogle af

de hidtidige store donorer som USA, der traditionelt har været den største donor. /ritzau/

Børn meldes dræbt i israelske angreb i Gaza

JERUSALEM 18 personer, heriblandt fire børn, blev dræbt i gå i forbindelse med israelske luftangreb og artilleribeskydninger i Gaza. Det

meddelte palæstinensiske embedsfolk ifølge Reuters. Ifølge det israelske militær har det udført angreb i det palæstinensiske område, efter at en person affyrede skud mod israelske soldater og sårede en reservist, oplyste Israels militær (IDF) på X.

På trods af en aftale om våbenhvile har der været angreb, som både har ramt palæstinensere og israelske soldater i Gaza. /ritzau/ ■

Anne Applebaum

Lykke Friis

Live-arrangement

Grønland – hvad nu?

Udenrigspolitik i verdensklasse

Autokrater som Donald Trump og Vladimir Putin udfordrer vores syn på ret og rimeligt. Hvordan skal vi forstå den verdensorden, vi er på vej ind i? Få nye og skarpe perspektiver på den storpolitiske krise, Grønland og Danmark befinder sig i, når den internationalt anerkendte amerikanske forfatter og historiker Anne Applebaum møder Lykke Friis, direktør for Tænketanken EUROPA. Vært er Kristeligt Dagblads udlandsredaktør Sidsel Nyholm.

Tid: Tirsdag den 17. februar 19.00-21.00
Sted: Imperial, København
Billet: 275 kr.
Samtalen foregår på engelsk

Billetter kan købes på k.dk/applebaum

Køb bogen til særpris

ANNE APPLEBAUM
AUTOKRATI A/S
DIKTATORER, SOM VIL STYRE VERDEN
FORSTUD: NAGALAN THOMAS

Kendere om indsats mod islamiske ægteskaber: Det vil ikke hjælpe mange kvinder

Regeringen vil hjælpe muslimske kvinder i uønskede ægteskaber, men nye stramninger har ”marginal effekt”, vurderer forsker og generalsekretær

 Svend Andreas Worre Sørensen
ssoerenen@k.dk

Staten skal ikke anerkende trossamfund, der tvinger kvinder til at give afkald på rettigheder for at blive skilt.

Sådan lyder meldingen fra regeringen og andre folketingspartier – på nær Alternativet og Enhedslisten – der i går fremlagde en række stramninger af trossamfundsloven.

Kirkeminister Morten Dahlin (V) lægger ikke skjul på, at det er islamiske trossamfund, man har i kikkerten.

”Jeg håber, at stramningerne vil afskrække trossamfund fra at lave de her shariaskilsmisser, som vi ikke har lyst til at se i Danmark, hvor der altså skal to til at indgå et ægteskab, men kun én til at ophæve det,” siger han.

Den politiske aftale bygger på en rapport fra en arbejdsgruppe, som blev nedsat, da man reviderede trossamfundsloven sidste år. Arbejdsgruppen skulle egentlig have været færdig i sommer, men afleverede sit arbejde denne måned.

Islamforsker Jesper Petersen på Københavns Universitet har læst rapporten og er ikke imponeret.

”Hvis det her får en effekt, vil den være marginal. Jeg kritiserer ikke, at man justerer, hvornår trossamfund skal anerkendes. Man skal bare ikke tro, man løser disse muslimske kvinders problemer,” siger han.

Islamforskeren påpeger, at langt de fleste problemer med kvinder, hvis vej ud af et islamisk ægteskab er svær eller praktisk talt umulig, slet ikke er tilknyttet et anerkendt trossamfund. Og selv hvis de er, vil de nye stramninger vise sig nytteløse, da imamen, der her repræsenterer moskéen, faktisk sjældent er involveret.

”Det er ofte andre religiøse autoriteter, blandt andet prominente medlemmer af en menighed, der er involveret. Desuden er det islamiske ægteskab en civil kontrakt direkte mellem parterne, og rapporten giver ingen bud på, hvordan man så skal holde trossamfundet ansvarligt for de betingelser, der indgår,” siger Jesper Petersen.

Ifølge islamforskeren bærer rapporten præg af, at den på ét punkt er ”uklar”. Nemlig at man ikke klart sonderer imellem verdslige ægteskaber under dansk lov og religiøse ægteskaber, som er et fænomen inden for mange trossamfund, herunder den katolske kirke.

”Stort set alle imamer anerkender jo, at kvinder kan blive skilt under dansk lov, at det verdslige ægteskab ophører. Problemet er, at det religiøse ægteskab ikke automatisk slutter i samme ombæring. For en katolik er det kirken, der annullerer det katolske ægteskab, ikke staten, og hvis man vil straffe det, vil det vække et ramaskrig,” siger han.

Uklar løsning på komplekst problem

Heller ikke Emil Hilton Saggau, generalsekretær for Danske Kirkers Råd, vurderer, at disse stramninger vil hjælpe kvinderne i nød.

Han ser mest af alt udmeldingen som en mistillids-erklæring, der giver øget bureaukrati, da 70 procent af de anerkendte trossamfund er kristne kirker, mens under 10 procent er muslimske.

”Det er ikke målrettede og konstruktive løsninger, men meget papirarbejde med meget lidt effekt,” siger Emil Hilton Saggau.

Også han påpeger, at det mest er en folkekirkelig tankegang, at man automatisk også bliver skilt religiøst, når man bliver skilt borgerligt, og at der ikke klart sondres mellem de to ting i rapporten.

”Hos jøder skal både manden og kvinden sige ja til at blive skilt. Det krav kommer jo ikke fra den enkelte rabbiner, men fra teologien. Katolikker kan først blive religiøst viet igen, når de har fået deres nuværende religiøse ægteskab annulleret. Vil man slå ned på det? Det tror jeg ikke, men uklarheden vidner om, at man vil løse et komplekst problem på en simpel måde,” siger Emil Hilton Saggau.

Ifølge Jesper Petersen griber man problemet helt forkert an, når man forsøger at løse det i trossamfundsloven. Det er straffeloven, man bør kigge på.

”Der findes allerede en paragraf fra 2021, der siger, at hvis nogen fastholder en anden i et religiøst ægteskab, kan man straffe dem. Den fungerer bare ikke, fordi dens beskrivelse af tvang er virkelighedsfjern. Så politiet kommer til kort, når man skal sigte, og bestemmelsen har ikke ført til domme. Hvorfor man

ikke vil tage fat om det, er mig en gåde, for så vil man kunne straffe de personer, der udøver kontrollen,” siger han.

Også Emil Hilton Saggau mener, at man bør bruge straffeloven til at håndtere uhensigtsmæssige ægteskabspraksisser.

Bliver ikke en administrativ byrde

Ifølge Morten Dahlin skal skilsmissekontrakten blot være lavet ”i regi af trossamfundet”, hvorfor det ikke behøver at være lavet af en imam for, at anerkendelsen kan fratages. Kirkeministeren mener ikke, de nye krav medfører en stor administrativ byrde, og pointerer, at han personligt ”ikke er bange for at tage straffeloven i brug”, da han er klar over, at problemet også findes uden for de anerkendte trossamfund.

Han påpeger dog, at det er de anerkendte trossamfund, han som kirkeminister kan regulere:

”Anerkendelser giver adgang til privilegier som skattefordele og vielsesret, og derfor er det særligt vigtigt, man lever op til helt rimelige krav. Vi ved, det giver status i de her miljøer at være anerkendt af staten.”

Kan du garantere, de her stramninger ikke påvirker katolikker og jøder?

”Med de initiativer, vi politisk er enige om, kan den praksis, der er både i det jødiske trossamfund og den katolske kirke, godt rummes inden for. Men jeg vil gerne sige – selvom det største problem er muslimske samfund, er det ikke sådan, at hvis du er en kristen sekt, så kan du lave kvindeundertrykkende skilsmissekontrakter.”

Hvad vil I gøre for dem, der ikke er en del af et anerkendt trossamfund?

”Regeringen har fremlagt en perlerække af initiativer mod social kontrol, der er straffelovsinitiativer, og nu laver vi en særlig indsats over for de anerkendte trossamfund.”

► **”Jeg mener, at det er ekstra vigtigt at gribe ind over for de anerkendte trossamfund, fordi de får adgang til en række fordele i vores samfund,” siger kirkeminister Morten Dahlin (V).** FOTO: LEIF TUXEN

■ Nye krav i trossamfundsloven

Et **trossamfund** mister anerkendelsen, hvis det medvirker til indgåelse af ægteskabs- og skilsmissekontrakter, der indebærer fraskrivelse af rettigheder efter den familieretlige lovgivning.

Anerkendte trossamfund skal afgive en tro og love-erklæring om anerkendelse af dansk ægteskabslovgivning, herunder retten til separation og skilsmisse og retten til at indgå nyt ægteskab efter skilsmisse.

Religiøse forkyndere skal i forbindelse med en ansøgning om vielse bemyndigelse erklære, at man anerkender retten til separation og skilsmisse.

Anerkendte trossamfund skal fremsende oplysninger om trossamfundets ægteskabs- og skilsmissepraksis, der også vil være offentligt tilgængelige.

KILDE: BY-, LAND- OG KIRKEMINISTERIET

20-40-60 er en tandforsikring for alle.

Også til tilhængere af det kolde gys

Med 20-40-60 er du dækket fra dag ét, også selvom du har problemer med dine tænder. I det første år dækker vi op til 20% af din tandlægeregning. Næste år op til 40%, og fra det 3. år og fremefter

dækker vi helt op til 60% af regningen. Og vi refunderer altid 100% af dine udgifter til tandrensning og eftersyn for op til 1.000 kr. årligt.

Læs mere på dansktaandforsikring.dk

Dansk Tandforsikring
Nul huller i økonomien

natur

Frøet er udgangspunktet for alt. Det har vi glemt

De gamle grøntsagsfrø er ikke bare nostalgi for havenørder.

De er plantegenetiske ressourcer og kilde til både fødevarer-sikkerhed, frihed og fremtid, mener **Svend Erik Nielsen**. Da han måtte forlade folkekirken på grund af en arbejdsskade, helligede han sig i stedet arbejdet med de gamle danske sorter

Malene Anthony Sommerand
livogsjael@k.dk

Indtil for et par år siden lå den gamle danske grønkålssort "Odense Torve" kun opbevaret i froform et eneste sted i hele verden: i den ukrainske genbank i Kharkiv i Ukraine. Nogle år forinden var Svend Erik Nielsen i forbindelse med sit skrivearbejde blevet opmærksom på, at grønkålen stadig eksisterede, omend på et noget skrøbeligt grundlag. For en eneste frøprøve er ikke meget, hvis man gerne vil sikre en hel sort. Og slet ikke når den pludselig befinder sig midt i en invasion, som den gjorde, da Rusland gik ind i Ukraine i 2022.

Med hjælp udefra lykkedes det den ukrainske genbank at få flyttet og sikret frøene i tide – i hvert fald for nu. Var det ikke sket, kunne samlingen og dermed det danske grønkålssort meget vel være faldet i krigen ligesom så meget andet. "Odense Torve" ville simpelthen være uigenkaldeligt tabt. "Det er noget folksomt materiale, det her," siger Svend Erik Nielsen.

Han er 63 år og bor i et parcelhus i udkanen af Silkeborg. Spisebordet er fyldt med gamle gulnede havebøger med krøllede Post-it-sedler stikkende ud, der er frøposer med finurlige navne, og i midten ligger frugterne af flere års arbejde: "Leksikon over gamle danske grøntsagssorter", et kolos af et værk, 1176 sider fordelt på to bind.

Det udkom i slutningen af 2024, vejer et ondt år og indeholder alt, hvad Svend Erik Nielsen har kunnet opdrive om gamle danske grøntsagssorter og frøavl. For ham er de gamle sorter ikke bare en snæver hobby. Frøene er fundamentale for vores fremtid, fødevarer-sikkerhed og frihed. For menneskeheden simpelthen. Intet mindre.

"Vi skal have så mange sorter som muligt ud i dyrkning. For så er der også frø, som vi selv kan lave grøntsagsfrø af og udveksle med hinanden. Så kan vi holde genpuljen ved lige. Vi kan forsyne os selv," siger han.

Frøenes vogter

I årtusinder har dyrkere, forældre og avlere sikret føden til de efterfølgende år. Frøene har været menneskers tro følgesvend sæson efter sæson, de er grundlaget for meget liv. Men det

er ikke ud fra en bagudskuende eller museal tankegang, Svend Erik Nielsen har lagt så stort et arbejde i at indsamle viden om de gamle sorter. Tværtimod.

Frøene indeholder noget meget værdifuldt for fremtiden: genpuljen, der er tilpasset danske forhold og derfor kan vise sig at blive en vigtig ressource og en del af løsningen på de udfordringer, fremtiden meget vel kan byde på med klimatilpasning og fødevarer-sikkerhed.

Tænk, hvis nu grønkålen "Odense Torve" viser sig at være særligt resistent over for tørke eller nedbør? Sorten kan blive en vigtig ressource i fremtidens klimatilpasning.

Svend Erik Nielsen taler om sin egen generation som kustoder, altså vogtere, for de frø, der skal gives videre til de kommende generationer. Arbejdet med de gamle sorter er mere end noget andet et fremadskuende projekt. En slags Noas Ark bare for grøntsager.

"Det er ikke nostalgigt for mig. Det er alvor."

Egentlig stammer interessen for grøntsager og frø nok fra hans hjemstavn, Thy. Da Svend Erik var ganske lille, blev hans mor ramt af muskelsvind, og hun sad for det meste inde i stuen i sin stol. Han husker hendes andægtighed, når hun modtog bestillingssedlen fra Det Jyske Haveselskab. Hvordan hun sad der og udfyldte, hvilke frø de skulle have til den kommende sæson. Gulerodsfrø, porrefrø, rødbedefrø. Den slags. Det var en stor ting, når de så kom med posten, og selvom Svend Eriks mor var syg med smerter, gik hun alligevel ud i køkkenhaven og såede dem sirligt.

"Jeg kunne se, hvor svært det var for hende at komme ud. Hun forsøgte at gå rundt og bukke sig ned og så de her frø. Det gjorde et stærkt indtryk på den her lille dreng."

Familien boede på et husmandssted, og trods smerter var det altså sådan, man gjorde. Man forsynede sig selv med grøntsager. På det tidspunkt var Svend Erik omkring fem år gammel, og han tænkte, at det måtte kunne gøres bedre. Året efter, da frøene kom, gik han derfor ud i haven, gravede et stort hul og lagde alle frøene derned. På den måde slap hans mor for at gå rundt og have ondt, mente han.

"Det gav jo en del ballade, og jeg lærte jo så, hvor vigtigt det var med de her frø."

Tonerne, der ikke kom

Det lå således ikke ligefrem i kortene, at Svend Erik skulle begå et værk om frøavl og grøntsagssorter fra en svunden tid. Som teenager lærte han at spille på orgel, og han spillede til sin første begravelse som 17-årig. Senere blev han uddannet fra konservatoriet og blev ansat som organist i Alderslyst Kirke i Silkeborg. Men efter mange års tro tjeneste blev han ramt af en arbejdsskade, såkaldt musikerdystoni, i den ene hånd. Skaden gjorde det svært at spille – nogle gange var tonerne forkerte, andre gang kom de slet ikke. Påskedag for syv år siden var der for mange toner, der ikke kom. Svend Erik Nielsen måtte sande, at det ikke gik at blive ved. Mere end 40 år bag orglet var slut, og han har ikke rørt en tangent siden.

"Det lyder lidt sørgmodigt, men det er det egentlig ikke. Jeg har fået lov til at lave så meget musik, fået lov til at spille så mange toner. Så på det tidspunkt var der nok i virkeligheden heller ikke flere toner derinde."

I stedet begyndte han at lede efter viden om de gamle grøntsagssorter. Han havde allerede interesseret sig for emnet i en del år, efter at han i 2012 modtog en nyhedsmail fra et svensk frøfirma, han havde handlet hos tidligere. I mailen

▲ **Selv på en af årets første snedage var det stadig muligt at grave en gulerod op af den gamle sort "St. Valery".**

FOTOS: MALENE ANTHONY SOMMERAND

■ Svend Erik Nielsen

Født i 1962 i Basnæs i Næstved. Opvokset i Thy.

Bor i Silkeborg.

Gift og far til to voksne børn.

Uddannet kirkemusiker.

Nu forfatter.

▲ I forbindelse med sit arbejde har Svend Erik Nielsen modtaget denne frøsamling, som lå i Det Danske Gartnerimuseum. Han drømmer om at give den lille samling videre til nogen, der vil bruge den til dna-forskning.

frøavlsfirmaer. Et slogan lød "Solen går aldrig ned over A. Hansens Blomkål" og vidnede om, at blomkålssort blev sendt langt ud over vores egne grænser mod både øst og vest. Den tid er forbi. I dag er de fleste af de grøntsager, vi køber i supermarkederne, importeret fra andre lande, særligt fra Sydeuropa, hvor klimaforandringer flere steder og fra tid til anden er begyndt at udfordre høsten.

Men der skete også noget andet omkring 1950. Tidligere havde man det, man kaldte frøfaste sorter. Dem kan man tage frø af til næste år. Men efter 1950 begyndte frøfirmaer at forædle såkaldte F1-hybridsorter. Dem kan man ikke tage frø af. I stedet er man afhængig af at kunne købe frøene af producenten igen og igen. Og da vi ikke har særlig meget frøforædling i Danmark i dag, er vi afhængige af at kunne købe dem fra udlandet. Når det gælder grøntsager, er vi altså på ingen måde selvforsynende i Danmark.

"Vores udfordring i dag er, at de frø, vi dyrker vores grøntsager ud fra, får vi fra udlandet. Men det, der gør, at det for alvor løber mig koldt ned ad ryggen, er, at det er F1-frø. Ulemperen er, at du ikke selv kan tage frø af dem i en krisesituation. Lad os sige, at frømarkederne bryder sammen, så har vi ikke frø i Danmark til at lave mad, når det drejer sig om grøntsager. Så enkelt er det."

Odense Torve

Bekymringen for vores fødevarerforsyning er ikke opstået ud af ingenting. Under verdenskrigene oplevede mange europæiske lande mangel på både mad og grøntsagsfrø. Svend Erik fortæller, hvordan Østtyskland som noget af det første oprettede en frøbank, fordi man regnede ud, at hvis man ikke havde nogen frø, var det knapt med mad. Dengang var man vant til at tænke på fødevarer på en anden måde. Det var man også på det husmandssted, Svend Erik voksede op. Sådan er det ikke længere.

"Det er virkelig vigtigt for mig, at vi alle sammen forstår, hvor vigtigt det her materiale er for vores fødevarerforsynings-sikkerhed. I dag er vi jo nok lidt forvænt med, at tingene kommer til os som en selvfølge. Vi har simpelthen glemt det med, at et frø kommer i jorden, og ud af det får vi vores føde. Vi har glemt, at frøet er udgangspunkt for alt."

Da Svend Erik Nielsen begyndte sit arbejde med leksikonet, mente de fleste fagfolk, at op mod 90 procent af de gamle danske sorter allerede måtte være gået tabt. De seneste mere end 100 år har biodiversitetskrisen gjort et stort indhug i dyrearter og plantesorter, hvorfor skulle det være anderledes med de sorter, vi spiser? Men arbejdet med leksikonet afslørede, at langt de fleste sorter – 84 procent – stadig findes.

En del af dem ligger dog kun opbevaret i én enkelt frøprøve i en genbank et eller andet sted ude i verden. Ligesom grønkålssorten "Odense Torve", der lå noget udsat i den ukrainske genbank, og som i dag skulle være flyttet med resten af frøsamlingen til den vestlige del af landet. Svend Erik Nielsen ser først og fremmest, at vi får flyttet, opbevaret og dermed sikret de mange danske grøntsagssorter i den nordiske genbank, der blandt andet har lokationer i Danmark, Norge og Sverige. Dernæst at vi får dem ud på markerne. Grøntsagerne skal dyrkes og spises, det er det sikreste.

"Jeg maler måske fanden en lille smule på væggen, men det gør jeg, fordi jeg synes, vi skal vågne op. Vi skal vide, hvad det er, vi har mistet, men også at vi har mulighed for at genindsætte det, fordi der stadigvæk er materiale derude, vi kan arbejde med." ■

Lars Løkke må smile hele vejen til valgkampen

Udenrigsminister Lars Løkke Rasmussen får i første afsnit af en TV 2-dokumentar lov til at fremstå som rigsfællesskabets egentlige redningsmand
tv-dokumentar

Henrik Hoffmann-Hansen
hoffmann@k.dk

”TV 2 er en lorte-tv-station.” Undskyld sproget, men udtalelsen stammer fra landets udenrigsminister, Lars Løkke Rasmussen (Mod), i det første afsnit af den dokumentarserie, som netop TV 2 har lanceret. Et tv-hold har fulgt udenrigsministeren, siden den amerikanske præsident, Donald Trump, fik magten for godt et år siden og krævede ejendomsret over Grønland

og dermed kastede det danske rigsfællesskab ud i dets værste udenrigspolitiske krise siden Anden Verdenskrig. Faktisk handler første afsnit om hele det første år frem til den 6. januar i år, så de to næste afsnit må forventes at zoome ind på de seneste ugers udvikling med hans og den grønlandske minister for udenrigsanliggender Vivian Motzfeldts besøg i Washington og møde med USA's vicepræsident, J.D. Vance, og udenrigsminister Marco Rubio.

Lad det være sagt straks: Det er godt tv. Det er interessant folkeoplysning at vise Lars Løkke Rasmussen og hans stab sammen, når de forbereder en tale til Rebild-festen den 4. juli, og når de trommer udenrigsministre fra de nordiske lande samt Tyskland, Frankrig og Polen sammen på Bornholm for at signalere nordisk og europæisk sammenhold over for det amerikanske pres på kongeriget. Første afsnit giver også et for nok mange seere interessant indblik i den medievirkelighed, som hele slagsmålet med USA udspiller sig i. Lars Løkke

Rasmussen lader ikke mange chancer gå fra sig til at udtrykke sin foragt for pressen. Under en rejse på Færøerne sidste sommer dukkede historien op i Frihedsbrevet om, at det ekskluderede folketingsmedlem Mike Fonseca skulle ligge inde med en lydoptagelse af, at Lars Løkke Rasmussen forsøgte at købe ham ud af Folketinget, så Moderaterne kunne beholde hans mandat. I ministerbilen spørger Lars Løkke Rasmussen sin rådgiver Karen Clement, om der er nogen, der læser Frihedsbrevet, og hun svarer, at historien jo bliver bragt videre af andre medier, herunder af TV 2. Det er her, udenrigsministeren lader bandbullen i toppen af denne artikel falde. Sikkert ikke uden en vis indre fryd, for han ved jo, at selvsamme TV 2 filmer ham i bilen til den serie, der nu offentliggøres. Han stiller også op til et pressemøde uden for Det Udenrigspolitiske Nævn sammen med forsvarsminister Troels Lund Poulsen (V), hvor flere journalister råber deres spørgsmål i munden på hinanden. Efterfølgende kalder Løkke det over for sin rådgiver plat og ubega-

vet og funderer over, om journalisterne overhovedet begriber, hvor alvorlig situationen er for landet. Det synspunkt vinder med garanti genklang hos mange seere og vælgere, for det er virkelig svært at se, hvad der skulle komme ud af revolversspørgsmål om, hvorvidt USA er en fjende for Danmark, ja eller nej? Men måske kunne udenrigsministeren selv gøre et eller andet, for at mødet med pressen ikke får den absurde form. Det er svært at frigøre sig helt fra tanken om, at han faktisk trives fint med billederne af de råbende og ubegavede journalister.

★★★★★
↑ **Godt indblik i, hvordan Udenrigsministeriet arbejder med en alvorlig krise**
↓ **For ukritisk kamera- og mikrofonholderi for Lars Løkke Rasmussen**

I det hele taget kan han næppe få armene ned over den reklame, TV 2 skaffer ham og hans parti så tæt på næste folketingsvalg. På forhånd har ministeriets mediefolk ellers lagt ansigterne i alvorlige folder og talt om, at der jo er en risiko ved at lade kameraer følge en minister konstant i et år. Men så er risikoen nok heller ikke større. Man kan være forvisset om, at ministeriet har betinget sig at kunne nedlægge veto mod ethvert klip, der kunne true rigets sikkerhed eller forhandlingsposition det mindste.

Ret beset er det mest påfaldende alt det, der ikke bliver vist, i hvert fald i det første afsnit. Man ser ikke den ”skideballe”, som den amerikanske ambasadør angiveligt får af Lars Løkke Rasmussen, efter at kilder i efterretnings-tjenesten har fortalt, at USA driver fjendtlig påvirkningsvirksomhed i Grønland. Man ser heller ikke et eneste fælles møde eller bare et telefonopkald med statsministeren eller forsvarsministeren, selvom de begge og deres ministerier med sikkerhed har været dybt

involveret i håndteringen af krisen. Løkke Rasmussen får i adskillige klip lov til at understrege pointen om, at modstanden og protesterne mod USA skal afbalanceres. Når man vil slå nogen, skal man overveje, hvor tung en handske, man vil gøre det med – og om det gør mest ondt på den, der bliver ramt, eller på den, der slår. Det er udenrigsministeriets og diplomatiets grundtone i et lille land som Danmark, og den tone lader Løkke brage igennem – formentlig som en modfortælling til statsminister Mette Frederiksens (S) hårdere retorik i konflikterne om både Grønland og Ukraine. De er ikke altid faldet i lige god jord på Asiatisk Plads, hvor Udenrigsministeriet holder til, men her kan Lars Løkke Rasmussen altså uimodsagt fremstå som den, der i virkeligheden gør det egentlige arbejde med at redde rigsfællesskabet. Han må smile hele vejen hen til valgkampen. ■

Udenrigsministeren. TV 2 Play. Første afsnit kan ses nu

Denne film er helt utroligt ringe

”Klassefesten 4” er et lavpunkt for dansk filmhumor. En halvanden times lang opvisning i joviale og lavpandede platheder
film

Freja Cæcilie Petri Bondgaard
kultur@k.dk

Danske folkekomedier har det med at blive store biografbaskere, og 1,6 millioner har set de første tre ”Klassefesten”-film. Men serien burde være stoppet, mens legen var god. Altså efter den første film. For denne fjerde film, en mere end halvanden times lang parade af lavpandet, halvuhumsk tissemandshumor, er der ganske enkelt ingen, der er tjent med. Dermed ikke sagt, at jeg slet ikke grinede under filmen. Det gjorde jeg, men af de helt forkerte årsager. Jeg morede mig ikke med filmen, men over den, skønt der opstod en vis morskab i kontrasten mellem, hvor desperat filmen forsøger at være morsom, og hvor konsekvent usjov og pinlig den rent faktisk var. Dog skal det siges, at hvis man kan lide røvballehumor, finder jokes, der aldrig løfter sig over, hvad der foregår – eller ikke foregår – i de nedre regioner, hylende morsomme, og synes, det er en sjov og original – og ikke en slidt og fortaersket kliché – at påpege, at kvinder lugter af sardiner i olie mellem benene, så er filmen hermed anbefalet. Niels (Nicolaj Kopernikus), Andreas (Anders W. Berthelsen) og Thomas (Troels Lyby) spiller energisk og hjemmevant over for hinanden, men det alene kan ikke trække filmen ud af sølet. 15 år er gået, siden den første ”Klassefesten” udkom, og de tre mænd kæmper nu med nye udfordringer.

Thomas spiller ikke længere rock, men er blevet hjemmegående far til tvillinger, Andreas, der ikke har haft en kæreste, stort set så langt hans hukommelse rækker, har fundet sig en dejlig dame på nettet, der hedder Babs, men i det store hele handler filmen mest om Niels’ rejsningsproblemer efter at være blevet behandlet for prostatakræft. For at muntre ham op inviterer hans gode hustru, Jette (Helle Fagralid), ham med en tur til Paris, men Niels nægter at skulle befinde sig i kærlighedens og elskovens by bare for at blive mindet om sine problemer, så Jette tager af sted uden ham. I stedet forsøger vennerne at muntre ham op, hvilket blandt andet involverer en tur i svingerklub. Herinde blandt en masse hr. og fru Danmark’er spæner Niels rundt i sit Frank Hvam-outfit – en hvid undertøj og tilsvarende hvide herreunderbukser – og leder efter noget udstyr til at få smæk bagi af en sød og rar dame, der hedder Mette. Det er forbløffende, at Det Danske Filminstitut har støttet denne film med 12 millioner kroner. En film, der pendulerer mellem billeder af wienerpølser, der blævrer i luften, til nærbilleder af anhængertrækket på bilen, alt sammen som uskønne seksuelle metaforer til en alt for lang scene, hvor en kat kravler ind under Niels’ dyne. Opvisningen i platheder er ærgerlig, især fordi det havde været muligt at lave en god komedie, der berørte selvsamme emner om aldring, tab af potens, venskab mellem mænd og en maskulinitet i opløsning. Fortællingen er svag, og hvorfor er det egentlig, at det er sjovt at fremstille den midaldrende mand som så komplet inkompetent? ”Klassefesten 4” er en af de dårligste film, jeg længe har set. ■

Klassefesten 4. Danmark. 2025. Instruktør: Tilde Harkamp. Manuskript: Claudia Boderke og Lars Mering. 1 time og 39 minutter. Viser i biografen landet over.

DE DØR I KULDEN, -DU KAN GI’ DEM VARMEN

DE UKRAINSKE SOLDATER KÆMPER EN HÅRD KAMP FOR DERES OG VORES FRIHED.

Nu er fjenden ikke kun russerne men også vinterkulden med temperaturer ned til -30 grader. **En kold soldat er en dårlig soldat!**

Alle undersøgelser viser at kulde nedsætter soldatens motorik, hukommelse, beslutningstagning og opmærksomhed. Det øger hans reaktionstid og forværrer de kognitive funktioner.

Soldaternes udrustning er i dag mangelfuld, hvilket vi, sammen med dig, kan gøre noget ved.

RebuildUkraine.dk har sammen med det ukrainske forsvar sammensat en **VINTERPAKKE** som kan give soldaterne en bedre chance for at overleve. Pakken koster **DKK 3.750** og indeholder bl.a M65 vinter kampuniform (m. dobbelt microfleece foer), arktisk sovepose (-38 grader) og undertøj. Pakkernes indhold afstemmes løbende med det ukrainske forsvar.

”Hvis mine soldater ikke kan holde varmen er deres sandsynlighed for at overleve de voldsomme kampe betydelig mindre”

- Vitali Voloshenyuk, Military Advisor

M65 combat uniform med dobbelt Micro fleece

Arktisk sovepose. Minus 38 kuldegrader

Micro fleece undertøj

Stop Wolfram ballistisk plade. Ukrainsk level 6+ certificeret

www.rebuildukraine.dk

Rebuild Ukraine CVR: DK45456625

Tlf:+45 50 65 76 54 Mail: info@rebuildukraine.dk

MobilePay
71605

ANNONCEN ER DONERET

ordet

Alle mennesker har adgang til Gud

Lars Kruse

ordet@k.dk

”Da sagde Job: Sandt er det, at det forholder sig sådan; hvordan kan et menneske være retfærdigt over for Gud? Vil det føre sag mod ham, kan det ikke gendrive én ud af tusind anklager. Han er vis, og han er stærk, hvem kan trodse ham og slippe godt fra det?”.

Jobs Bog 9, 1-4

SÅDAN BLEV GUDSTJENESTEN INDLEDT i mange kirker i søndags. En læsning fra Jobs Bog, som er en lang historie om en mand, der kæmper med Gud – og sine venners forståelse af Gud.

En af pointerne med Jobs Bog er, at Job ikke vil tage sig til takke med vennernes svar. Job kendte Gud som virkelig og gådefuldt. Vennerne tilbød ham en fornuf-

Tak, Gud, at vi har adgang til dig, skønt vi ikke kender dine tanker til fulde.

tig og gennemtænkt Gud. Det var ikke Jobs erfaring. Lige så virkelig Gud var for Job, lige så lidt kunne han mærke ham eller regne ham ud.

Denne tekst læste vi op mod lignelsen om de betroede talenter. I lignelsen har vi set, at pointen ikke handlede om at for-

tjene sig med en god indsats over for Gud. Det handlede for alle de tre tjenere om at tage vare på de af Gud betroede talenter.

Det er så let at komme til at tænke, at tro har en bestemt form. Tro skal se sådan eller sådan ud, for at det er en rigtig tro på Gud. Lignelsen om talenterne og fortællingen om Job siger noget andet.

Jobs venner søgte en forklaring på Jobs ulykke. De talte ham ind i en ”bogholderretfærdighed”. Det samme, som vi let kan komme til at tænke om de tre tjeneres indsats. Hvem var mon bedst? Hvem fejlede?

Jobs svar fortæller os noget om at bøje sig ind under Gud.

Den jødiske filosof Martin Buber fortæller om vandreprædikanten rabbi Susja, der på sit dødsleje sagde:

”I det kommende liv vil man ikke spørge mig: Hvorfor har du ikke været Moses? Man vil spørge mig: Susja, hvorfor har du ikke været Susja?”.

Og Martin Buber summerer op:

”Alle mennesker har adgang til Gud, men Gud er forskellig for hvert eneste menneske.”

Det er en smuk ydmyghed, der kalder os til at leve med Gud, sådan som han møder os i det konkrete liv. Kalder os til at være tro, dér hvor vi er sat.

Tak, Gud, at vi har adgang til dig, skønt vi ikke kender dine tanker til fulde. ■

Lars Kruse er sognepræst.

teologisk tanke

”Hvis Gud skulle dømme sine hellige efter det, de er i sig selv, da var der ikke én eneste sjæl, som blev frelst.”

C.O. ROSENIUS (1816-1868), SVENSK VÆKKELSESPRÆDIKANT

Vi er taknemmelige over for dette land og dets samfundssystem.

◀Ahmadiyya Muslimske Menighed i Hvidovre har gennem de seneste 14 år ryddet op i forbindelse med nytåret ved Københavns Rådhus og i flere andre byer i Danmark.

FOTO: NIELS HOUGAARD / RITZAU SCANPIX

Vores gode gerninger mistænkeliggøres. Men vi følger bare vores tro

Muhammad Zakaria Khan

I FORBINDELSE MED årets nytårsrengøring, hvor Muslimer for Fred traditionen tro deltog i oprydningen på Rådhuspladsen, har der på sociale medier som Facebook været en livlig debat om initiativet. Blandt kommentarerne har der været mange positive og anerkendende tilkendegivelser, som har styrket vores motivation og bekræftet værdien af det arbejde, vi udfører for samfundet.

Samtidig er det desværre også en realitet, at der i denne sammenhæng fremkommer negative og kritiske ytringer. Nogle sætter spørgsmålstegn ved vores hensigter og tolker indsatsen som et forsøg på at opnå politisk accept eller på at tilpasse sig ikke-muslimer, mens andre anfører, at initiativet er unødvendigt og uden reel betydning. Sådanne kommentarer opstår næsten hvert år, når ahmadi-muslimer nytårsdag deltag- i oprydningsarbejdet.

Da mange tydeligvis har misforstået formålet med denne indsats, finder jeg det relevant at belyse baggrunden for vores engagement og de værdier, der ligger til grund for det.

Ahmadiyya Muslimske Menighed i Hvidovre har gennem de seneste 14 år etableret en smuk tradition med oprydning i forbindelse med nytåret ved Københavns Rådhus og i flere andre byer i Danmark.

Der ligger hverken nogen form for selv-scenesættelse eller skjulte motiver bag denne indsats. Den er udelukkende et udtryk for ønsket om at påbegynde det nye år på en positiv, konstruktiv og meningsfuld måde. Af samme grund indledes denne oprydning og tjeneste for samfundet med fælles *tahajjud*-bøn (islamisk bøn i den sidste del af natten), efterfulgt af fælles bøn, hvori der inkluderes bønner for Danmarks velstand, åndelige og materielle udvikling samt for landets beboeres sundhed, sikkerhed og succes.

RENLIGHED ER EN AF ISLAMs grundlæggende læresætninger. Islam opfordrer ikke blot til at holde sine hjem, nabolag og samfund rene, men betragter renlighed som en del af troen. Som det nævnes i en *hadith*: ”Renlighed er halvdelen af troen.”

Islam lærer os desuden at vise godhed over for dem, der har gjort os godt, og pålægger os i videst muligt omfang at tjene menneskeheden. Da Danmark har givet os

et sted at bo her, sikret os religionsfrihed og stillet alle grundlæggende faciliteter til rådighed for os, er vi taknemmelige over for dette land og dets samfundssystem. Vi bestræber os fuldt ud på at være en aktiv og nyttig del af samfundet, bidrage positivt til landets udvikling og samarbejde loyalt med regeringens institutioner, idet vi i takt med dem bevæger os fremad.

ISLAM LÆRER OS LOYALITET over for det land, vi bor i, samt respekt for dets love. På netop dette grundlag følger Ahmadiyya-menigheden altid sine religiøse læresætninger inden for rammerne af landets lovgivning. Vi forlanger ikke indførelsen af shari'atlov eller lignende, men støtter det demokratiske system.

Ahmadiyya-menigheden er en fredelig menighed, som tror på respekt og værdighed for hvert enkelt menneske. Gennem *Food camps* (maduddeling), velgørenhedsløb og andre sociale og humanitære aktiviteter arbejder vi på at styrke relationer mellem forskellige samfundsgrupper og fremme gensidig forståelse og harmoni. Disse aktiviteter er et praktisk udtryk for vores religiøse lære – ikke et forsøg på iscenesættelse eller ydre fremvisning. Den samme

ånd af tjeneste for menneskeheden ses i alle de lande, hvor Ahmadiyya-menigheden er etableret, og overalt udføres arbejdet i overensstemmelse med lokale love og regler.

Ahmadiyya-menigheden har eksisteret i Danmark siden 1950'erne, og fra opførelsen af Skandinavien's første moské frem til i dag har menigheden aldrig modtaget økonomisk støtte fra staten. Alle udgifter dækkes gennem fælles indsats, og vi er udelukkende afhængige af vores medlemmers frivillige økonomiske bidrag. Det skal endvidere understreges, at denne indsats for renlighed ikke er begrænset til én enkelt dag om året.

Ahmadiyya-menigheden arbejder året rundt – både individuelt og kollektivt – for at tjene menneskeheden, styrke gode nabo-skabsrelationer og fremme samfundets fælles bedste gennem forskellige sociale og velgørende aktiviteter.

Det er i denne ånd, vi fortsat vil bidrage med handlinger, der bygger bro, skaber tilid og vidner om et oprigtigt ansvar for det samfund, vi alle er en del af. ■

Muhammad Zakaria Khan er amir og formand for Ahmadiyya Muslimske Menighed.

KRISTELIGT DAGBLADS KRONIK TORS DAG DEN 5. FEBRUAR 2026

kronik Forslaget om dobbelt medlemskab af folkekirken har juridiske problemer, man ikke kan skøjte over.

Indfør et gæstemedlemskab i stedet for, lyder forslaget fra dagens kronikør

Gæstemedlemskab frem for dobbelt medlemskab

Kristine Garde

Ph.d.

SLÅR MAN OP i Den Store Danske Encyklopædi, kan man læse, at en konvritit er en person, der ”har vendt sig fra et kirkesamfund eller fra en religion for at tilslutte sig en anden; især brugt om personer, der er gået over til katolicismen”.

I kristen sammenhæng forudsætter begrebet konversion, at der er læremæssige forskelle mellem kirkesamfundene. Det vil jo ikke give nogen mening at konvertere, hvis alle kristne trossamfund havde den samme fortolkning af kristendommen. Konversion udtrykker derfor accept af de enkelte trossamfunds konfessionelle identitet i anerkendelse af, at alle samtidig er en del af den sande, universelle, kristne kirke, som er en usynlig størrelse.

Denne usynlige kirke er genstand for tro: ”Jeg tror på [...] én hellig, almindelig og apostolisk kirke,” som det hedder i den nikænske trosbekendelse, der af og til benyttes i den danske folkekirke i stedet for den apostolske trobekendelse, hvor vi bekender troen på ”den hel- lige, almindelige kirke”.

DEN IGANGVÆRENDE DEBAT om dobbelt medlemskab i folkekirken kan retsteologisk betragtet ikke skøjte hen over begrebet konversion, fordi folkekirken teologisk og juridisk er et evangelisk-luthersk trossamfund. Dette fremgår af Grundlovens paragraf 4: ”Den evangelisk-lutherske kirke er den

danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.”

I en gennemgang af Grundloven på let dansk udgivet af Folketinget i 2001 forklares det første led med ordene: ”Den danske folkekirke er kristen. Den bygger på evangelierne i Bibelen og den tyske præst Martin Luthers lære. Kirke- retningen kaldes for protestantisk.” Tydeligere kan det vist ikke siges, at folkekirken er en kristen konfessionssamfund blandt andre kristne trossamfund. At Højesteret i 2017 fastslog, at statsmagten har enekompetencen over folkekirkens indre og ydre anliggender, indebærer ikke, at statsmagten suverænt kan ophæve eller ændre folkekirkens evangelisk-lutherske identitet.

På denne baggrund kan der opstilles den retsteologiske hovedpræmis for debatten om dobbelt medlemskab, at folkekirken ikke kan tage skikkelse af et slags økumenisk trossamfund. Folkekirken er bundet til ”Martin Luthers lære”, som ikke er støbt i beton. Luthers lære må genfortolkes ind i tiden i erkendelsen af, at trods dens historisk-politiske kontekst er den stadigvæk sand udlægning af kristendommen, sådan som Luthers tilhængere i samtiden hævdede.

Dobbelt medlemskab i betydningen, at man på samme tid kan være fuldt medlem både af folkekirken og et kon-

fessionelt anderledes kirkesamfund, harmonerer ikke med den afgrænsning, Grundlovens nuværende paragraf 4 forudsætter og bestemmer som et teologisk og juridisk vilkår for folkekirken. Afgrænsningen gælder såvel udadtil, det vil sige i forhold til andre religioner og kirkesamfund, som indadtil, det vil sige i folkekirkens egne rækker. Udadtil fungerer afgrænsningen som hævdelse af evangelisk-luthersk konfessionalitet, ind-

Folkekirken kan ikke tage skikkelse af et slags økumenisk trossamfund.

adtil som beskyttelse af denne konfessionalitet.

Den kirkelige lovgivning indeholder da også en række beskyttelsesbestemmelser. Det vil føre alt for vidt at komme nærmere ind på dem. Dog skal det nævnes, at der i konsekvens af den såkaldte Ribers-sag blev indført skærpede regler for eksklusion af folkekirkemedlemmer, der aktivt modarbejder folkekirkens lære. Endvidere skal menighedsrådsmedlemmer underskrive en erklæring ”på ære og samvittighed om ville udføre det dem betroede hverv i troskab mod den danske evangelisk-lutherske kirke”.

Endelig er ansættelse som folkekirkepræst betinget af, at ordinanden aflægger folkekirkens præstelofter, som blandt andet har en passus om, at præsten vil beflitte sig på ”at forkynde Guds ord rent og purt, således som det findes i de profetiske og apostolske skrifter og

i vor danske evangelisk-lutherske folkekirkens symbolske bøger”. Bryder præsten løftet ved at tilsidesætte folkekirkens bekendelsesgrundlag (lære) i sin forkyndelse eller på anden lignende måde, risikerer han/hun afskedigelse.

Dette overgik Bent Feldbæk Nielsen, der ifølge landsrettens stadfæstende dom havde modsagt og afvist væsentlige elementer i den lutherske lære. Landsretten forklarede, at når præstens forpligtelse til at værne om kirkens lære inkluderer den lutherske arv, skyldes det, at de reformatoriske bekendelsers udgangspunkt er en påberåbelse af Kristus som Bibelens midte. Landsrettens dom i sagen viste, at folkekirkens konfessionalitet ikke er et rammebegreb, men et substantielt begreb, fordi forvaltningen af den lutherske arv skal ske i bevidstheden om, at Luther-arven er og skal være kristologisk udlægning af de bibelske skrifter. Evangelisk-luthersk kristendomsfortolkning lægger således ikke op til diplomatisk eller beskednen religionsdialog, hvor man giver køb på de væsentlige elementer i Luther-arven.

Omvendt er der mangeårig praksis for åbne gudstjenester og fri adgang for ikke-folkekirkemedlemmer til at deltage i altergang, der gennemføres med et ritual, som er autoriseret alene til brug i folkekirken som evangelisk-luthersk trossamfund. Denne praksis kan derfor vanskeligt være et validt argument for indførelse af dobbelt medlemskab, uanset at den bevidner kristen samhørighed på tværs af konfes-

sionelle tilhørsforhold. Ikke-folkekirkemedlemmerne er medkristne gæster, når de deltager i folkekirkens gudstjenester og øvrige arrangementer. I folkekirken er der teologisk meget højt til loftet. Fortolkningsrummeligheden kan undertiden nærme sig uovervindelig uenighed – tænk blot på den sideløbende debat om eventuelt nyt dåbsritual, hvor spørgsmålet om, hvorvidt man bliver et Guds barn i dåben eller allerede er det ved fødslen, deler vandene.

FOLKEKIRKENS RUMMELIGHED er indlejret i Luther-arven i den forstand, at Luthers lære ikke er en fasttoret dogmatik, men en vedvarende fagteologisk diskussion om formidling af kristendommen set gennem en luthersk linse.

Selvom fortolkningsrummeligheden kan omfatte potentielt folkekirkespaltende synspunkter, kan den ikke legitimere samtidigt medlemskab af flere konfessionelt forskellige kirkesamfund. Det samme bør også gælde andre lutherske kirkesamfund, fordi de ikke er underlagt folkekirkens læremæssige tilsynsordninger.

I stedet for indførelse af dobbelt medlemskab – eventuelt med krav om folkekirkelig loyalitetserklæring og eksklusionsregler – foreslår jeg, at det overvejes at tilbyde formaliseret gæstemedlemskab til mennesker, der tilhører et andet kirkesamfund, og som overvejer at konvertere til folkekirken eller i en periode ønsker at være tilknyttet en

lokal sognemenighed – uden mulighed for at blive menighedsrådsmedlemmer eller folkekirkepræster; det må være en retsteologisk betingelse.

Et sådant gæstemedlemskab er ikke udtryk for sindelagskontrol eller bedømmelse af den enkeltes kristentro, men det vidner om respekt for andre kirkesamfunds konfessionelle identitet samtidig med, at det er en læremæssig beskyttelsesforanstaltning i folkekirken.

Hvorvidt gæstemedlemskabet på et tidspunkt skal ændres til et folkekirkemedlemskab med alle eksisterende retigheder og på vilkår af udmeldelse af ”eget” kirkesamfund, må gæstemedlemmet i udgangspunktet selv afgøre.

Et formaliseret gæstemedlemskab kræver dog nye kirkeretlige bestemmelser, som skal udformes inden for rammerne af kirkerettens dobbelte – teologiske og juridiske – normsystem. Her er nok at tage fat på, hvis en gæstemedlemskabsordning skal indføres i folkekirken. ■

Kristine Garde er selvstændig forsker i retsteologi.

Hvad mener du?

Deltag i debatten om dobbelt medlemskab, og send din holdning til debat@k.dk eller i et brev til Kristeligt Dagblad, Vimmelskafet 47, 1161 København K.

Folkeskoleudspil varsler valg

Ieder

Sally Frydenlund
Cohen
Debatredaktør

frydenlund@k.dk

Lederen udtrykker Kristeligt Dagblads holdninger. Ifølge avisens vedtægter skal Kristeligt Dagblad tage stilling til debatten ud fra et kristent grundsyn, medmenneskelighed, ansvarlighed og loyalitet mod demokratiets idé.

FOLKESKOLEN SKAL VÆRE TRYK og god for de mindste elever. Klasserne mindre, rammerne bedre, lærerne flere, trivslen i top. Sådan lyder Socialdemokratiets ambitioner for et løft af indskolingen, som partiet præsenterede på et pressemøde i går.

For, ja, det stod ganske klart, at det var partiformanden Mette Frederiksen og ikke lederen af SVM-regeringen, som var på arbejde denne eftermiddag. Hvilket hverken Mette Frederiksen eller hendes deltagende partifæller lagde skjul på under pressemødet, hvor forslaget blev præsenteret som et "løfte til vælgerne", som kun kan realiseres, måtte det forstås, hvis vælgerne sætter kryds ved partiet ved et kommende folketingsvalg.

At folketingsvalget nærmer sig, blev allerede antydnet med aftalen om den brede fødevarercheck, men med folkeskoleudspillet er valgkampen skudt i gang på så åbenlys vis, at det eneste rigtige at gøre for Mette Frederiksen er at minde sig selv om, at hun stadig først og fremmest er statsminister og udskrive folketingsvalg.

Folkeskoleudspillet er ved første øjekast svært at kritisere – de fleste partier, aktører og forældre kan

blive enige om, at et løft af folkeskolen på den ene eller den anden måde er kærkomment, og det er værd at honorere ambitionen. Men udspillet er indtil videre et luftkastel.

Partiet vil afsætte fem milliarder kroner årligt, som primært skal bruges til at nedbringe antallet af elever i 0.-3. klasse til 14. Dette vil kræve 4000 lærere, og Socialdemokratiet håber, at de vil finde ind i den såkaldte "lilleskole" af sig selv. Sådan vil det formentlig ikke gå.

"LILLESKOLE" ER ET RART ORD, her vil man gerne sende sine børn hen, men udspillet ligner lefleri for en vælgergruppe, som regeringen har skubbet fra sig med budskaber om, at den udbredte uro i klasseværelserne skyldes uansvarlige forældre og deres "pissedårige opdragelse". Der er ikke fagligt belæg for, at lige netop en grænse på 14 elever er en magisk garant for trivsel og ro.

Ville Socialdemokratiet folkeskolen det godt, er der andet og mere at tage fat på. Men det er muligvis

Udspillet ligner lefleri for en vælgergruppe, som regeringen har skubbet fra sig.

sværere at veksle budskaber om bedre specialtilbud eller færre vikarer til krydser på en stemmeseddel. Fagfolk har da også allerede været ude og sige mange tak for milliarderne, men samtidig efterlyse en større grad af selvbestemmelse lokalt i kommunerne og på skolerne.

HVOR DE MANGE PENGE skal komme fra, vil Socialdemokratiet endnu ikke svare på, men lover at fremlægge en plan for et kommende folketingsvalg. Den plan vil næppe blive fremlagt med lige så store smil og iver som handlingsforslaget. Det er svagt for et parti, der er rygraden i en regering, som kom til verden på løfter om at føre nødvendighedens politik og gøre op med yderfløjenes populisme.

Hvor mange uger eller måneder skal vælgerne trækkes med det ene urealiserede eller urealiserbare forslag efter det andet, før de rent faktisk får noget at skulle have sagt på valgdagen?

Det eneste politisk ansvarlige er at lade danskerne gå til valg snarest.

Udgivet af A/S Kristeligt Dagblad
Grundlagt 1896
Ansvarshavende chefredaktør:
Jeppe Duvå
Chefredaktør:
Karin Dahl Hansen
Administrerende direktør:
Hans-Christian Kock
Tryk: Sjællandske Medier A/S

Vi plejer ikke at have evig gravfred. Men derfor kan man godt bruge sin sunde fornuft

Leif Arffmann

OFFENTLIGHEDEN ER blevet bekendt med flere forskellige oplysninger og synspunkter vedrørende gravfred, klimatilpasning og arkæologi på Københavns Vestre Kirkegård.

Her vil der ske en "genbegravelse" i en "restegrav" af 156 af vores forfædre. Dette kunne ganske rigtigt, som anført af biskop Elob Westergaard, foretages med en større skønsomhed.

Her i Danmark taler vi om gravfred, for så vidt det angår den periode, inden for hvilken et gravsted er underlagt fredning. Derfor taler vi om fredningstid. Denne kan være 10, 20 eller 30 år, alt efter om vi taler om urnegravsteder eller kistegravsteder og alt efter de lokale forhold.

Det hænger sammen med, at vi i den kristne tradition ikke taler om evig gravfred, som det er tilfældet i den mosaiske og den islamiske tradition.

Et gravsted kan således, efter at være benyttet i en periode, atter tages i anvendelse af andre mennesker. Når dette specifikke gravsteds fredningstid er udløbet, kan brugsretten overgå til andre.

DE MANGE FLYTNINGER af de jordiske rester af helgener i oldtiden og middelalderen fortæller just, at vores kristne forfædre ikke fandt det nødvendigt med et vedvarende fast jordfæstelsessted.

▲ Under en klimatilpasning af Vestre Kirkegård i København har man fundet knogler fra 156 personer, hvor fredningstiden på deres grav er udløbet.
FOTO: THOMAS TRAASDAHL/RITZAU SCANPIX

Dette har vi ført videre, således at gravstedsretten kan føres videre fra en til en anden. Vi står således i Danmark i en tradition, hvor fredning af et gravsted er et relativt begreb. Det gælder også, når der er tale om begravelse af

mennesker, der døde for mange hundrede år siden.

Det er da heller ikke første gang, at ligrester dukker frem og dermed stiller os spørgsmålet, hvad vi skal foretage os i spændingsfeltet mellem gravfred og

arkæologi. Det sker i mange byer. I Vejle blev der således i 2004 fundet ligrester omkring Sankt Nicolai Kirke, begribeligvis fordi kirkegården rundt om Sankt Nicolai Kirke indtil 1825 var Vejles eneste kirkegård.

Kirkegården rundt om kirken blev nedlagt, og der blev i 1826 givet tilladelse til at overføre 103 lig, der blev begravet rundt om kirken i 1817-1825, til den nye kirkegård.

Men det var åbenbart ikke alle lig, der blev flyttet. Der blev således i 2004 fundet ligrester, og disse blev efter aftale mellem de kirkelige myndigheder og det lokale museum undersøgt, således at den historiske sammenhæng videnskabeligt kunne stadfæstes. Det viste sig her, at der var tale om ligrester fra perioden mellem 1300 og 1600.

Da denne undersøgelse var foretaget, blev ligresterne i foråret 2005 ført til den kirkegård, som i 1826 var blevet anlagt just til dette formål. Dette foregik ved en enkel markering, hvor repræsentanter for de lokale menighedsråd var til stede, og hvor den lokale sognepræst oplæste en beskrivelse af forløbet og dertil knyttede ord fra Bibelen. De jordiske rester af men-

nesker, der var begravet mellem 1300 og 1600, blev derved fæstnet til deres forhåbentlig sidste hvilested.

DET ER EFTER MIN opfattelse nødvendigt at anvende sund fornuft og ædruelige overvejelser, når talen er om gravfred og arkæologi.

En hævðelse af gravfred som en uforanderlig fæstelse til jorden er således ikke i direkte overensstemmelse med den tradition, vi står i. Vi skal på den anden side ikke lade markedsøkonomien fastsætte normerne for den måde, vi behandler vore forfædres jordiske rester, men derimod betragte disse som en del af den sammenhæng, vi selv står i.

Gravfred kan således også være udtryk for dette, at de jordiske rester af de mennesker, der levede før os, sættes ind i

en værdig sammenhæng med den nutid, der er vores, og vi derved fortæller noget om, hvad der er vigtigt for os, og derved respekterer de mennesker, der levede før os.

Leif Arffmann er forhenværende provst og tidligere formand for Foreningen for Kirkegårdskultur (1995-2005).

kort sagt

Mundtlige aftaler er også bindende

HANS AAGE
Professor emeritus
i nationalekonomi

At Vesten skulle have lovet ikke at udvide Nato mod øst afvises af Flemming Splidsboel og Anna Libak med det stærke ord "løgn" i Kristeligt Dagblad den 3. februar.

Måske følgende berømte udenrigsministerudtalelser kan hjælpe deres hukommelse på gлед:

"Vi står fast på, at Nato ikke udvides mod øst", sagde Vesttysklands udenrigsminister Hans-Dietrich Genscher i 1990.

"Ikke en tomme", sagde USA's udenrigsminister James Baker i 1990.

At bortforklare dette som andet end en gensidig forståelse har været ihærdigt forsøgt, men er ikke nemt. Der er ingen traktatfæstet aftale. Men det er klogt at huske på, at mundtlige aftaler er lige så bindende som skriftlige ifølge aftalelovens paragraf 1, omend bevisførelsen kan volde vanskeligheder, dog ikke i dette tilfælde.

Det er også klogt at være forsigtig med at aftale noget med stater, som har vide rammer for at fravige aftaler, blandt andet ved at vedtage nye love.

mediekommentar

Folkedomstolen er ubehagelig at bevidne

Sørine Gotfredsen

BEGREBET FOLKEDOMSTOL har i de senere år sat sig grundigt fast i samtalen. Det har en del at gøre med MeToo-bevægelsernes aktivisering af de stærke moralske kræfter, der har medført adskillige sager, hvor personer er blevet så udskammet i offentligheden, at de har svært ved at generobre en plads i samfundet. Folkedomstolen fører ikke

DR sender for tiden en programrække kaldet netop "Folkedomstolen", hvor skuespillere fremfører en retssag, hvorefter en jury sammensat af mennesker fra det virkelige liv fælder dom. Tirsdag aften handlede det om den fiktive tv-vært Michelle, der ved en privat fest har gjort grin med dette at have et handicap, hvilket blev optaget og offentliggjort. Der er tale om krænkende og dum opførsel, men må man ikke i privat sammenhæng skabe sig lige så tosset, man vil?

Juryen ender med ved flertalsafgørelse at frifinde Michelle, men samtalen mellem medlemmerne illustrerer, i hvor høj grad folkedomstolen i dag næres af en blanding af offertænkning og subjektiv ubønhørighed.

Alt i alt temmelig ubehageligt. Mens aktivist Mary Consolata Namage opfordrer alle til generelt at være mere krænkede og kræve deres ret, mener en nonbinær normstormer ved navn Monir Mooghen, at den anklagede bør "steppe op og blive et bedre menneske."

Et bedre menneske i forhold til hvad, må man spørge, og hvornår har man i folkets øjne forbedret sig nok? Når den moralske målestok løsrives fra kølig jura, bliver den vilkårlig og måske endda drevet af en vis personlig hævnthirst, som man vel også af og til aner i nogle MeToo-sager.

HER STOPPER DET dog ikke, for folkedomstolen kan også have en berettigelse.

I Norge handler det for tiden om folkets syn på kongefamilien, der er hav-

◆ Kun godt 30 procent af nordmændene mener, at Mette-Marit bør blive landets næste dronning.
LISE ASERUD/ AFP/RITZAU SCANPIX

net i kolossale problemer. Ikke blot slås den med den rigtige retssag mod kronprinsesse Mette-Marits ældste søn, Marius Borg Høiby, det hele handler også om den gradvise afløsning af Mette-Marits relation til den afdøde sexforbryder Jeffrey Epstein.

En pinlig mailkorrespondance de to imellem tegner indtil videre billedet af en nærmest vulgær kronprinsesse med hang til skidt selskab, og den norske folkedomstol agerer for fuld kraft. I tirsdays viste en meningsmåling, at kun godt og vel 30 procent af nordmændene mener, at Mette-Marit bør blive landets næste dronning.

TIDEN VIL VISE, om folk og kronprinsesse atter finder hinanden, men folkedomstolens nyttige virke består i det kritiske blik på de højt placerede, der svigter fællesskabet.

En kronprinsesse skal holde sin stiren, sådan er det bare, og folkets dom kan i sine smukke øjeblikke repræsentere nødvendig sund fornuft. Men i den store kombination af mediekraft, MeToo-bevægelse, krænkelsessyge og moderne feminisme kan den også blive særdeles ubehagelig i sin villighed til moralsk fordømmelse. Det er præcis det, visse stemmer i juryen i programserien "Folkedomstolen" viser.

Sørine Gotfredsen er sognepræst og debattør.

